

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและวิเคราะห์การเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเขตเลเส (สี่) บ้าน โดยมีวิธีการศึกษาทั้งวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพก็รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 คน และจากการสนทนากลุ่ม จำนวน 6 คน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการอธิบายพรรณนาตามกรอบแนวคิด 5 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ลักษณะการเกิดกลุ่ม/เครือข่าย
- 1.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มประมงพื้นบ้าน
- 1.3 ลักษณะผู้นำ
- 1.4 ลักษณะการเคลื่อนไหว
- 1.5 ลักษณะการสื่อสาร

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแสดงเป็นตารางและคำอธิบาย แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2.2 ลักษณะการเมืองภาคประชาชน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกลุ่ม/เครือข่าย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำ ด้านการเคลื่อนไหว และด้านการสื่อสาร

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ลักษณะการเมืองภาคประชาชนของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ลักษณะการเกิดกลุ่ม/เครือข่าย

ลักษณะของเขตเลเสบ้าน เป็นเขตทะเลประกอบด้วยสี่หมู่บ้าน ซึ่งเขตเลเสบ้านเป็นภาษาพูดท้องถิ่นได้ มาจากคำเต็มที่ว่า เขตทะเลสี่หมู่บ้าน หรือเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนสี่หมู่บ้าน ประกอบด้วย 2 อำเภอ 3 ตำบล 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำราบ ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง บ้านเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง บ้านควนตุงกู ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง และบ้านฉางหลวง ตำบลไม้ฝาด อำเภอลิเกา จังหวัดตรัง มีขอบเขตของพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน 4 หมู่บ้าน

และป้องกันเครื่องมือประมงทำลายล้างมีเนื้อที่ประมาณ 44.02 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นไร่ 27,518 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งบนเกาะมุกด์ 8.44 กิโลเมตร ตั้งแต่บ้านฉางกลาง – แหลมหยงหลิง มีความยาวประมาณ 15.62 กิโลเมตร

กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านใน 4 หมู่บ้าน บ้านน้ำราบ บ้านเกาะมุกด์ บ้านควนตุงกู และบ้านฉางกลาง มีการทำประมงในเขตภูมินิเวศน์เดียวกัน และยังประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางทะเลอันเกิดจากการทำประมงด้วยเครื่องมือทำลายล้างหรือการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น เรืออวนรุน อวนประกอบเครื่องมือกะตุงน้ำ อวนชัก อวนทับตลิ่ง ระเบิดยาเบื่อ ลอบหรือไซปูขนาดตาอวนต่ำกว่า 2 นิ้ว การดำหอยโดยใช้เครื่องมือ รวมถึงอวนลาก และเรือไฟปั่น อวนล้อมหินปะการัง ซึ่งมีการลักลอบเข้ามาทำการในเขตหวงห้ามเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ปัญหาเหล่านี้ยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทำให้ชุมชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญ และร่วมกันทบทวนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

นอกจากนั้น การศึกษาสถานะการประมงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ 12 หมู่บ้าน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System:GIS) และข้อมูลพื้นที่ของชุมชน ภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดตรัง ในปีพ.ศ. 2549 โดยความร่วมมือจากรัฐบาลออสเตรเลีย ผ่านการประสานความร่วมมือจากภาคีต่างๆ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์ วิจัย และฝึกอบรมแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เครือข่ายความร่วมมือพื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามันและเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้กระบวนการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ยิ่งเป็นส่วนที่ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรมากขึ้น จึงทำให้ชุมชนร่วมกันทบทวนตนเองเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพิงกับธรรมชาติและความพยายามที่จะฟื้นฟูทะเลเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงเกิดการกิจกรรมสำคัญเกิดขึ้น คือ การร่วมพูดคุยปรึกษาหารือในกลุ่มพี่น้องประมงพื้นบ้านทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้ระยะเวลา 9 เดือน เพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมมือร่วมใจกันกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน 4 หมู่บ้าน และป้องกันเครื่องมือประมงทำลายล้าง โดยมีกระบวนการขั้นตอนที่นำไปสู่การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ฯ ดังนี้

1. การประชุมปรึกษาหารือภายในชุมชนเพื่อหาวิธีการและมาตรการฟื้นฟู อนุรักษ์ และป้องกันทรัพยากรประมงในเบื้องต้น โดยกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านน้ำราบเป็นตัวประสานงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน

2. จัดเวทีระดับหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจเรื่องการจัดทำแนวเขต พร้อมระดมความคิดเห็นรูปแบบในการจัดการของแต่ละหมู่บ้าน

3. จัดเวทีปรึกษาหารือร่วมกันระหว่าง 4 หมู่บ้านเพื่อหาข้อสรุป และกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน รวมถึงกติกา และกลไกในการบริหารแนวเขตร่วมกัน

4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำแผนร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่มีศักยภาพในการสนับสนุนโครงการดังกล่าวเช่นสำนักงานประมงจังหวัด กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำนักงานวิจัยทางทะเลและชายฝั่งฯ ทรัพยากรจังหวัด และองค์กรเอกชนในพื้นที่ ตลอดจนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

5. สสำรวจความเป็นไปได้ในการวางหุ่นแนวเขต และการวางปะการังเทียมในแต่ละหมู่บ้าน พร้อมหาข้อตกลงร่วมกันก่อนวางหุ่น
 6. จัดทำหุ่นแนวเขต และปะการังเทียม ในแต่ละหมู่บ้าน
 7. จัดทำกระชังเพาะฟักปูไข่นอก 2 ชุมชน เพื่อขยายพันธุ์ปูบริเวณลำคลองบ้านน้ำราบ และบ้านควนตุงกู
 8. ดำเนินการจัดวางแนวเขต โดยความร่วมมือของหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
 9. เผยแพร่ข้อมูลพร้อมประชาสัมพันธ์สู่ชุมชนใกล้เคียงและสาธารณชน
 10. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามเฝ้าระวังและบริหารแนวเขตดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้มีการประชุมประเมินผลตามระยะเวลาที่เหมาะสม
- ทั้งนี้หลักสำคัญของการร่วมมือในการจัดทำแนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน 4 หมู่บ้าน คือการเน้นถึงความร่วมมือของชุมชนรอบอ่าวที่ใช้ทะเลร่วมกัน จนเกิดการร่วมวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้
1. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันได้ของกลุ่มชาวประมงในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียง
 2. การร่วมกันกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ต่างๆ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ได้แก่ การจำกัดประเภทของเครื่องมือบางประเภทในบริเวณบางขอบเขตที่กำหนด (เขตอนุรักษ์หญ้าทะเล เขตสัตว์น้ำวัยอ่อน ฯลฯ) การห้ามเครื่องมือประเภทที่ทำลายล้างอย่างเด็ดขาด และการจำกัดและห้ามตามช่วงเวลา ตามฤดูกาลในบางพื้นที่ (ช่วงวางไข่ ช่วงระยะเติบโต)
 3. การร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศน์โดยรวม เช่นวางแนวปะการัง ปลูกป่าชายเลน ฯลฯ

การดำเนินการจัดทำเขตเลเสบ้าน ชุมชนเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการ ผู้รับผิดชอบหลัก คือคณะกรรมการบริหารแนวเขตฯ 4 หมู่บ้าน ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล จังหวัดตรัง (ฉก.ทะเล) กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน 4 หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต.ในพื้นที่ โดยคณะกรรมการบริหารแนวเขตมาจากการแต่งตั้งตัวแทนชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล ระดับหมู่บ้านของ 4 หมู่บ้าน บ้านละ 3 คน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านละ 1 คน นายก หรือผู้แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางสัก ตำบลไม้ฝาด และตำบลเกาะลิบง ตำบลละ 1 คน และเพื่อเป็นการบูรณาการร่วมกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง ยังมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาร่วมเป็นคณะที่ปรึกษาเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ประกอบด้วย นายอำเภอกันตัง เจ้าหน้าที่สำนักงานประมงอำเภอ, จังหวัด หัวหน้าหน่วยเฉพาะกิจทางทะเล ตำรวจภูธรจังหวัดตรัง สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 31 (สีเกา) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายกรมประมง (ไปไม้เขียว) ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรที่ 4 จังหวัดภูเก็ต ตัวแทนจากเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยทำหน้าที่บริหารจัดการเขตอนุรักษ์ รักษา พื้นฟู ธรณรังค์เผยแพร่ กำกับดูแลการบังคับใช้กติกาสังคมชนที่ได้รับการรับรองจากการประชุมตกลงของ 4 หมู่บ้าน ดำเนินการอื่นๆตามที่ได้รับการมอบหมายจาก

การประชุมของชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีศูนย์อนุรักษ์ฯ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต หน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล ตำรวจภูธรจังหวัดตรัง เครือข่ายฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน จังหวัดตรัง มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานร่วมสนับสนุนอีกด้วย

จากการวางแผนนำไปสู่การปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ของทุกคน มิใช่เรื่องง่าย เขตเลเสบ้านมีรูปแบบอย่างไรเพื่อการอนุรักษ์ ปกป้องทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากรชายฝั่งอย่างไร ผู้วิจัยใช้กรอบ 5 ประเด็น ในการอธิบาย ได้แก่ กลุ่ม / เครือข่าย ผู้นำ การมีส่วนร่วม การเคลื่อนไหว และการสื่อสาร โดยอธิบายผลการศึกษาได้ดังนี้

การเกิดกลุ่มเขตเลเสบ้าน

ย้อนไปเมื่อวันอาทิตย์ที่ 26 ธันวาคม 2547 เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยและส่งผลกระทบต่อพี่น้องชายฝั่งอันดามัน 6 จังหวัดภาคใต้ และหนึ่งในนั้นคือจังหวัดตรังต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน “สินามิ” คลื่นยักษ์ที่พัดพาเรือและเครื่องมือประมงรวมทั้งซัดบ้านเรือนกลุ่มชาวประมงซึ่งเป็นความทรงจำที่ทุกคนที่อยู่ในเหตุการณ์มีอาลัยมึน

บังเตี้ย หรือหลงเผียะ บางสัก ประธานกลุ่มอ้อมทรัพย์บ้านน้ำราบ เล่าให้ฟังว่า มันมาแบบไม่รู้ตัว ไม่รู้ว่ามันเป็นอะไร เสียงดังโครมคราม มันเป็นเสียงไม้หัก ไม้มารวมกองไว้เหมือนรถแทรกเตอร์ตัน ถือว่าได้รับความเสียหายไม่มากสำหรับบ้านน้ำราบ แต่ทำให้รู้ว่าผลของการเสียหายน้อยมันมาจากป่าชายเลนที่ช่วยรับลูกคลื่นที่ทะเลลักเข้ามาอย่างไม่รู้ตัวมาก่อน และถ้าเรามีป่าที่หนาแน่นกว่านี้ ก็สามารถช่วยชีวิตชาวบ้านได้มากขึ้นด้วย

จากนั้นก็มาเป็นนักอนุรักษ์

อย่างไร เพราะเหตุใด?

ชีวิตใหม่ที่หัวใจรำลึกถึงผลเสียหายในระยะยาว เขาได้รู้คุณค่าของป่าชายเลนและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางทะเล ผู้ชายธรรมดาที่ไม่ธรรมดา มาดเข้ม ตอรับมิตรไมตรีด้วยสายตาและรอยยิ้ม ทำงานเพื่อส่วนร่วมมากกว่าส่วนตนเสมือนปิดทองหลังพระโดยไม่หวังผลประโยชน์ใดๆมา แอบแฝง พูดน้อยทำมาก ทำจริง มีน้ำใจ และยอมแม้จะเฉียดกับความเป็นความตายเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เขามีใจให้การอนุรักษ์ป่าทะเลและคนในชุมชนที่เขาพร้อมอยู่อาศัยในตำบลน้ำราบ อำเภอกันตัง ในเขตทะเลอันดามันที่เป็นอยู่ช้ำอู่น้ำ ความจริงจึงต่อการหาทางทดแทนทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรป่าชายเลนที่ขาดหายจากการบุกรุก ด้วยแรงจูงใจร่วมออกฎกติกาอย่างชัดเจนเพื่อให้ทั้งคนในชุมชนและนอกชุมชนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น กรณีในการใช้ไม้ป่าชายเลนเป็นสิ่งที่กรรมการต้องนำมาพิจารณา บ้านใด คนใดจะต้องใช้ไม้ ต้องนำเรื่องเข้าแจ้งในที่ประชุมชุมชนร่วมพิจารณา ที่สำคัญว่า ผู้ใดตัดผู้นั้นจะต้องปลุกทดแทนทันทีจำนวน 2 ต้น/การตัดไม้ 1 ต้น ปัจจุบันต้นโกงกางแซมป่าชายเลนที่บ้านน้ำราบจึงเขียวชะอุ่มทรัพยากรทางทะเลที่นับวันจะสูญหายไปกับการล่าอย่างไร้คุณธรรมและกฎกติกา จากชาวประมงทั้งในและนอกพื้นที่ในอดีตนั้นปัจจุบันทุกครัวเรือนก็มีความเข้าใจและร่วมใจปกป้องมากขึ้น ไม่ให้เรือประมงขนาดใหญ่มาบุกรุกแบบกอบโกยเพื่อผลทาง

ธุรกิจ ด้วยการเฝ้าระวังและประสานเป็นอาสาให้กับหน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง บางครั้งมีการต่อสู้ และจำเป็นต้องฟันต่อฟันตาต่อตา แต่นั่นหมายถึงเลยขีดของการใกล้เคียงเจรจาครั้งแล้วครั้งเล่า และจำเป็นต้องทำให้ผู้บุกรุกยอมถอยห่าง

ข้อมูลจากดาววรรณ สันหลี่ ในเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และนวัตกรรมจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ การฟื้นฟูป่าชายเลนกับการบริหารจัดการบนฐานระบบนิเวศและความร่วมมือพหุภาคี ได้พูดในหัวข้อการบริหารจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ และการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เขิงภูมินิเวศ (เขตเล-เสบ้าน) การจัดการความขัดแย้ง รัฐ กับชุมชน ไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ.2534 แกนนำชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มประมงในพื้นที่ ได้ร่วมกับชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังและนักพัฒนาเอกชนในการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายและทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ ทำให้คนในพื้นที่บางส่วนยุติการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ แต่ก็ยังมีคนนอกพื้นที่ยังคงเข้ามาลักลอบทำประมงอวนรุน บริเวณลำคลองบ้านน้ำราบ ด้วยเพราะมูลค่าของสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละครั้งมีจำนวนมหาศาล จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการปะทะกันระหว่างแกนนำที่เป็นนักอนุรักษ์กับเรืออวนรุน แต่โชคดีที่ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ทำให้เรืออวนรุนยุติการทำประมงไปสักระยะหนึ่ง แต่ก็ยังคงลักลอบเข้ามาทำประมงอยู่เสมอ และเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงนั้นหน่วยงานภาครัฐยังเข้ามามีบทบาทน้อย

“เริ่มต้นมาจากการจัดการป่าชายเลนบ้านน้ำราบ เดิมที่ดูแลป่าชายเลนซึ่งถือว่าการฟื้นฟูประสบความสำเร็จพอควร เรามองว่าท้องทะเลเสื่อมโทรมมาก มันมีเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภท เบ็ดราไว อวนตาถี่เหล่านี้ สำคัญนัก ต่างคนต่างกอบโกยทำอย่างไรให้ตนเองได้มากเข้าไว้ ลืมนึกถึงตนเองจะอยู่อย่างไรต่อไป ลูกหลานจะอยู่อย่างไร จึงคิดวิธีที่จะจัดการรักษาทรัพยากรเหล่านี้”

วิถีและวิธีการจัดการเขตเลเสบ้าน ได้เดินตามรอยการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนของบ้านน้ำราบ ซึ่งได้รับการยอมรับทั้งชุมชนใกล้เคียง ภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ที่หันมาให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของบ้านน้ำราบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งรางวัลที่บ้านน้ำราบได้รับ เช่น รางวัลชุมชนดีเด่นการอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นเครื่องหมายการันตีว่าแม้จะเหนื่อย แต่วันนี้ทุกคนก็ยิ้มได้ เพราะความชุ่มเทตลอดสิบกว่าปีที่ผ่านมา

9 เดือนเต็มกว่าจะได้มาซึ่งเขตเลเสบ้าน บังเดี่ยมาถึงระยะเวลาที่กว่าจะมาถึงวันนี้ ด้วยน้ำเสียงที่ลากยาวเมื่อนึกย้อนไปในอดีต

“9 เดือนเต็มที่พูดคุย พูดคุยกันอย่างเดียว เพราะพื้นที่มันกว้าง เครื่องมือประมงแต่ละบ้านที่ใช้ก็ไม่เหมือนกัน หลากหลาย ก็เป็นสิ่งที่คุยยาก หากผิดกฎหมายสามารถใช้อำนาจรัฐได้ แต่ผิดประเภทต้องใช้การคุย คุยแล้วคุยอีก อาศัยผู้ที่สามารถคุยได้ให้ไปคุย ถ้ายังไม่ได้ผล ก็ต้องหาคนที่พอเจรจาได้ไปเจรจาอีก อยู่อย่างนี้ ต้องใช้เวลา 3 ตำบล 2 อำเภอ พื้นที่มันกว้าง”

“ก็ได้แบบอย่างจากการดูแลป่าซึ่งลำบากมากในสมัยก่อนเพราะมีนายทุน ก็ต้องใช้วิธีการพูดคุย เกาะแก่งมีพื้นที่เป็นร้อยๆไร่ หลายคนอยากจะอยู่ แต่ก็ไม่อนุญาต สิ่งนี้เป็นที่ยอมรับของเจ้าหน้าที่ภาครัฐด้วย การตัดไม้ทำลายป่าเป็นสิ่งที่ผิดอยู่แล้ว แต่ถ้าเราดูแลก็สามารถใช้ได้ ใช้เพื่อทำกิน ไม่ใช่เพื่อธุรกิจ โดยจะต้องผ่านคณะกรรมการอนุมัติ ซึ่งแรกๆก็มีการลักลอบจากนายทุน ไม่ว่า

เขาจะเป็นใครเราที่เป็นคณะกรรมการก็ต้องคุย ซึ่งถ้าเขาต้องการใช้ไม้จริงๆก็ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการ ชุมชนจะได้ทราบว่าใช้ไม้ไปเท่าไร

พื้นที่เขตเลเสบ้าน บ้านน้ำราบจะอยู่ตำบลบางสัก พื้นที่ในท้องทะเลส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ตำบลเกาะลิบง แต่เราก็ไปหากินบริเวณนั้น และเห็นความเสื่อมโทรมมาก กุ้ง หอบ ปู ปลา ตัวเล็กๆแต่ละคืนมากมายเหลือเกิน ปูตัวเล็กๆก็ตืดไซเสียแล้ว เราเลยมาคิดร่วมกันเพื่อให้ท้องทะเลสมบูรณ์ อย่านำเครื่องมือที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภทเข้ามา และให้หญ้าทะเลเพิ่มขึ้น ช่วงนั้นถือว่าหนักพอสมควร เริ่มหายาก แล้วเราก็คิดแบบแค่ว่า เราน่าจะคิดเป็นอาณาเขตขึ้นมาเพื่อให้เครื่องมือเหล่านั้นมันเบาบางลง ภาครัฐเองตอนนั้นเองก็ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง เราทำเราไม่ได้คิดว่าทะเลเป็นของเรา แต่เราคิดว่าเป็นของทุกคน ถ้าไม่ทำก็หมด”

แม้การเจรจาตลอดระยะเวลา 9 เดือนจะดำเนินไปและสามารถบริหารจัดการการแบ่งเขตสี่หมู่บ้านเป็นเขตเลเสบ้านตามที่ชาวบ้านริมเลเรียกกันนั้น ทว่าก็มีการต่อเรื่องอาณาเขตเล็กน้อย ซึ่งคณะกรรมการก็ตกลงยินยอม

เขตเลเสบ้าน มิได้ทำในนามบังเดีย แต่มั่นของทุกคน ดูแลในรูปแบบของคณะกรรมการ และมีแกนนำหลักของแต่ละบ้านประกอบด้วย บังเดีย แห่งบ้านน้ำราบ บังอะเหริน แห่งเกาะมุกด์ คุณจรรยา ความตุงกู และบังบูรณ์ จากบ้านฉางกลาง

“เขตเลนี้คลุมไปด้วยข้อบัญญัติเกาะลิบง มันดีขึ้น ดีขึ้น แต่ต้องใช้เวลา เราไปบอกเล่ากันในทะเล ไปประชาสัมพันธ์กันในทะเล สิ่งใดไม่ถูกต้องก็แกมขอร้อง ซึ่งตอนนี้เบาบางลงมาก ไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ที่ได้ผล ซึ่งเป็นแบบอย่างของอีกหลายพื้นที่ได้ในการบริหารจัดการ ความเป็นจริงจะให้ได้ผล 100 เปอร์เซ็นต์ คงเป็นไปได้ยากเพราะทะเลมันกว้าง”

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มซึ่งประกอบด้วยชาวประมงพื้นบ้านที่อยู่ในเขตเลเสบ้าน ชาวประมงพื้นบ้านในบ้านใกล้เคียง แต่ก็คืออันดามันฝั่งตะวันตกเหมือนกัน ให้ความเห็นถึงเขตเลเสบ้านว่า

“ลักษณะการทำงานนั้นเชื่อมกัน แต่ที่แบ่งเป็นอ่าวนี้ เพื่อกระจายการดูแลให้ทั่วถึงพื้นที่ แต่ละพื้นที่นั้นสภาพแตกต่างกัน ก็จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันด้วย มีกติกาการทำประมง ในเขตทะเลจะมีเรื่องข้อบัญญัติตำบลเกาะลิบงร่วมอยู่ด้วย ซึ่งแต่ละพื้นที่นั้นจะแตกต่างกัน แต่ด้วยข้อตกลงเราก็ร่วมกันได้ เช่น เขตเลสามารถใช้วนประมงหนึ่งได้ตามที่ชุมชนกำหนด แต่จะเอามาใช้ในเขตปากแม่น้ำไม่ได้ ใช้ได้เฉพาะพื้นที่ แต่จะมีข้อบัญญัติตำบลเกาะลิบง ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างตำบลบางสัก ตำบลเกาะลิบง และตำบลนาเกลือ สามตำบลนี้ใช้ข้อบัญญัติเดียวกัน แต่การทำงานแตกต่างกัน ในส่วนของเขตทะเลสี่บ้านจะมีความเข้มข้นในเรื่องของการจัดการตนเอง การปลูกป่าชายเลน การปลูกหญ้าทะเล การทำกระชังปลา และมีการตรวจตราเฝ้าระวัง ที่อื่นอาจจะมีข้อตกลงแตกต่างกัน อยู่ภายใต้ข้อตกลงของชุมชน”

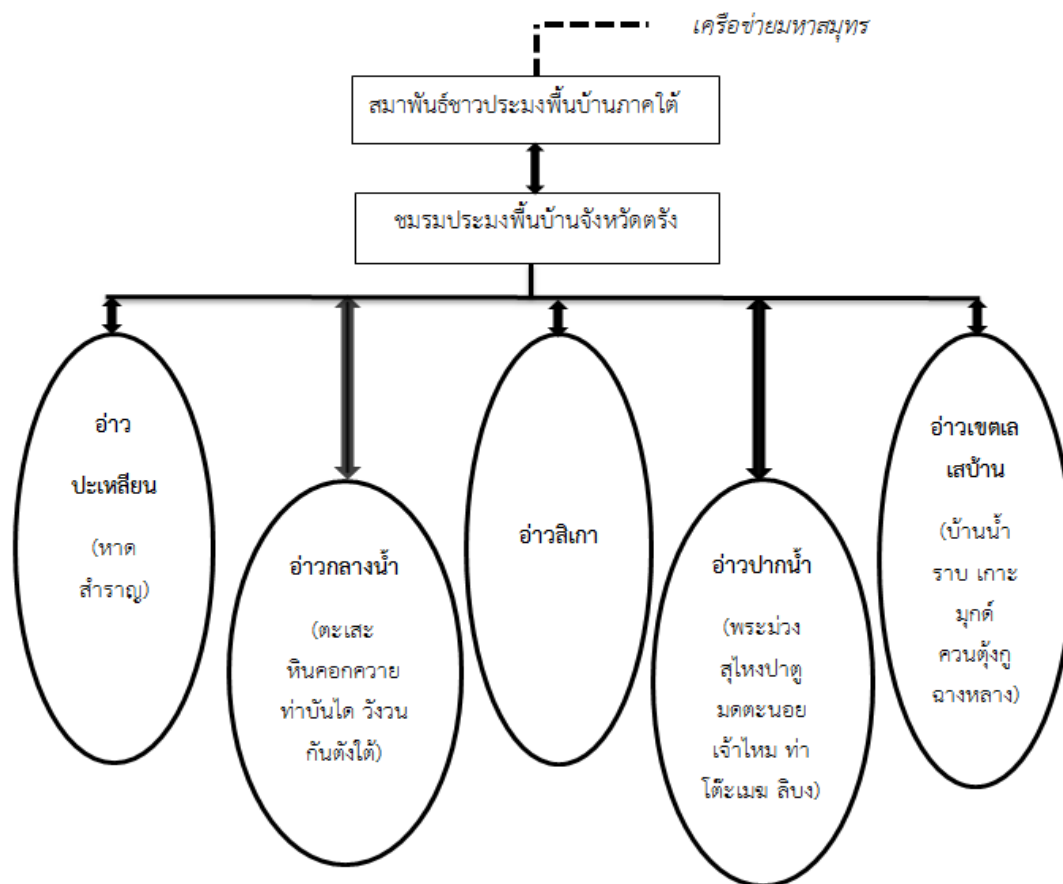
อิสบังแอน เพิ่มเติมความหมายของเลเสบ้านว่า “เลเสบ้าน” เป็นชื่อเรียกภาษาใต้ มาจากการประกอบอาชีพของชาวบ้านประมงพื้นบ้าน ที่ได้พูดคุยกันว่าน่าจะให้เป็นชุมชนต้นแบบช่วยกันเฝ้าระวัง ดูแล ทรัพยากรทางทะเล 4 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อเป็นแหล่งอาหารของทะเลจริง เฝ้าระวังห้ามเครื่องมือการประมงที่เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ และเครื่องมือ 8 ชนิดตาม

ประกาศของกระทรวงเกษตร กลุ่มทะเลสีบ้านเป็นงานมวลชน โดยสายการทำงานนั้น ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังเป็นแม่ข่ายในการทำงาน คือทุกวันที่ 9 จะมีการประชุมกัน ถ้ามีปัญหาระหว่างพื้นที่ สมมุติว่าพื้นที่อ่าวนี้มีปัญหา มีการประมงผิดกฎหมายที่อ่าวนี้ ชมรมจะเป็นตัวกลางที่จะช่วยตัดสินใจ ช่วยประสานงานว่า เป็นเรื่องของการล้ำเขตแล้วนะ พื้นที่นี้เขาห้าม สมมุติว่าเป็นเรื่องคำหยอชักตั้น ในเขตพื้นที่เกาะลิบงอนุญาตให้ดำด้วยเครื่อง แต่ในเขตทะเลไม่อนุญาต ชมรมจะพิจารณาแก้ปัญหาระหว่างพื้นที่แต่ละอ่าว”

ลักษณะของกลุ่ม / เครือข่าย เขตทะเล (สี) บ้าน

1. ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการ โดยคัดเลือกแกนนำหลักของแต่ละบ้านจากสมาชิก เพื่อทำหน้าที่แทนสมาชิก เช่น การประชุม กิจกรรมกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่ม
2. ดำเนินการภายใต้ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง นั้นหมายความว่าประมงพื้นบ้านในเขตทะเลสีบ้านเป็นสมาชิกชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง
3. จัดตั้งขึ้นเพื่อง่ายต่อการแบ่งเขตดูแลทะเลหน้าบ้านตนเอง
4. เป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาที่เดิมมีเพียงคณะกรรมการที่มาจากแต่ละบ้าน กระทั่งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเขตทะเล (สี) บ้านชัดเจน ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารแนวเขตฯ 4 หมู่บ้าน ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล จังหวัดตรัง (ฉก.ทะเล) กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน 4 หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต.ในพื้นที่ โดยคณะกรรมการบริหารแนวเขตมาจากการแต่งตั้งตัวแทนชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเลระดับหมู่บ้านของ 4 หมู่บ้าน บ้านละ 3 คน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านละ 1 คน นายก หรือผู้แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางสัก ตำบลไม้ฝาด และตำบลเกาะลิบง ตำบลละ 1 คน และเพื่อเป็นการบูรณาการร่วมกัน
5. กลุ่มมีวางแผนร่วมกันในการจัดการทรัพยากรทางทะเล และสามารถจัดการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ด้วยวิธีการจัดเวที การประชุมส่วนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
6. กลุ่มเกิดจากความรู้สึกของแกนนำซึ่งมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุการณ์สึนามิที่ทำให้เห็นคุณค่ามากยิ่งขึ้น

จากการวิจัย สามารถเขียนแผนภาพแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้าน ชมรมประมงพื้นบ้าน และเขตทะเล (สี) บ้าน ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้าน ชมรมชาวประมงพื้นบ้าน และเขตทะเล (สี่) บ้าน

จากภาพแสดงแผนภาพกลุ่มอธิบายได้ว่าชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังมีความเชื่อมโยงเครือข่ายกับระดับชาติ และสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2536 โดยเครือข่ายมีฐานทรัพยากรและระบบนิเวศน์มีลักษณะที่เหมือนและคล้ายคลึงกัน มีเป้าหมายร่วมกันคือการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การเฝ้าระวังและหยุดใช้เครื่องมือประมงทำลายล้างในทุกพื้นที่

การจัดการทรัพยากรทางทะเลในจังหวัดตรังมีชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังเป็นแม่ข่าย แบ่งออกเป็น 5 อ่าว ดังนี้

1. อ่าวปะเหลียน หาดสำราญ ทิศใต้ติด จ.สตูล
2. อ่าวกลางน้ำ อยู่ระหว่างอ่าวปากแม่น้ำตรังกับอ่าวปะเหลียน จะมีลุ่มน้ำปะเหลียน นับมาตั้งแต่บ้านที่เป็นสมาชิก คือ บ้านแถวทุ่งตะเสะ ตำบลบ้านไต่ หินคอกควาย วังวน และกั้นตั้งใต้
3. อ่าวสิเกา
4. อ่าวปากน้ำ จะประกอบไปด้วย พระม่วง สุโหงป่าตู มดตะนอย เจ้าไหม ท่าโต๊ะแมง ลิบง
5. อ่าวเขตทะเลบ้าน มี 4 หมู่บ้าน คือ ควนตั่งกู น้ำราบ เกาะมุกต์ ฉางกลาง

อย่างไรก็ตามการแบ่งอ่าวต่างๆ เหล่านี้ เดิมที่มีการแบ่งอ่าวเขตเลเสบ้านเท่านั้น และเมื่อเห็นว่าการแบ่งเขตพื้นที่ดังกล่าวสามารถทำให้สมาชิกประมงพื้นบ้าน คณะกรรมการของแต่ละบ้าน หน่วยเฉพาะกิจทางทะเลสามารถดูแลพื้นที่ได้ง่ายยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางทะเลที่ทำให้เพิ่มจำนวนมากขึ้นจริง ทำให้เกิดการพิจารณาและมีการแบ่งอ่าวแนวเขตเพิ่มอีก 4 อ่าว คือ อ่าวปะเหลียน อ่าวกลางน้ำ อ่าวปากน้ำ อ่าวสิเกา ขึ้น มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและเชื่อมโยงกับชมรมประมงพื้นบ้านโดยสามารถเขียนแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเขตเลเส (สี่) บ้านกับชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง

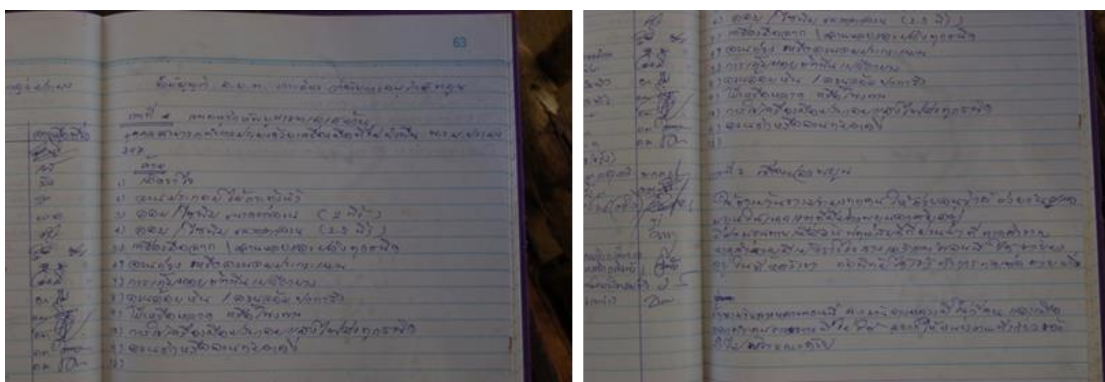
จากภาพแสดงให้เห็นว่า เขตเลเส (สี่) บ้านมีความสัมพันธ์กับชมรมประมงพื้นบ้าน โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือร่วมกันแก้ไข ฝ้าระวังจากเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภท และทำลายล้าง เขตเลเส (สี่) บ้านมีการบริหารจัดการด้วยตนเอง มีคณะกรรมการภายในของเขตการปกครอง แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการดูแลร่วมกันของกลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง สมาชิกชาวประมงในจังหวัดตรังทุกพื้นที่ใช้ความเป็นเครือข่าย มีความเป็นพี่น้อง แก้ไขปัญหาาร่วมกัน ก่อนจะใช้กฎหมาย

การจัดแนวเขตเลเส (สี่) บ้านได้ดำเนินการภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดตรัง ในปีพ.ศ.2549 โดยความร่วมมือจากรัฐบาลออสเตรเลียผ่านการประสานความร่วมมือจากภาคีต่างๆ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์ วิจัย และฝึกอบรมแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามันและเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้กระบวนการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมีการศึกษาสภาวะการประมงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ 12 หมู่บ้าน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) และข้อมูลพื้นที่ของชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถมองเห็นถึงภาพรวมของปัญหาในพื้นที่ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งตระหนักและเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมากยิ่งขึ้นด้วย และเมื่อกลุ่มกำเนินการจากการระดมความคิดเห็นของแต่ละบ้าน และเห็นว่ามีความพร้อม เพื่อให้เกิดความจริงจังและร่วมกันให้ความสำคัญ คณะกรรมการซึ่งขณะนั้นมาจากแกนนำของแต่ละบ้านก็เห็นพ้องต้องกันให้มีพิธีเปิดแนว

เขตเลเส (สี่) บ้านอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นการประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันในการจัดการทรัพยากร ประมงชายฝั่งของกลุ่มประมงพื้นบ้าน เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2550 ขึ้น ซึ่งมี นายอานนท์ มนต์วานิช ผู้ว่าราชการจังหวัดตรังในขณะนั้น มาเป็นเกียรติในพิธีเปิด พร้อมหน่วยงานภาครัฐหลายส่วนมาร่วม เป็นสักขีพยาน

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนามาเป็นเขตเลเส (สี่) บ้านมาจากความเข้มแข็งของ ชุมรมประมงพื้นบ้าน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประมงพื้นบ้าน โดยแต่ละบ้านจะมีกลุ่มย่อยเพื่อการ บริหารจัดการหมู่บ้านของตนเองให้และสอดคล้องกับความต้องการของคนในแต่ละบ้าน ดังนี้

กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ได้ในระยะยาว ถือเป็นความร่วมมือร่วมใจของชุมชนและการรู้จักการบริหารจัดการตนเองเพื่อความยั่งยืน และสามารถอยู่ได้ด้วยชุมชนเอง โดยมีการประชุมทุกวัน ที่ 10 ของเดือน สำหรับบ้านน้ำราบ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้สมาชิกมีเงินออมและสามารถกู้ยืมเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ประกอบอาชีพ เช่น เรือ เครื่องยนต์ สำหรับผู้ประกอบอาชีพประมง ฯลฯ นอกจากนั้นยัง แบ่งปันความช่วยเหลือแก่คนชรา คนพิการ และด้อยโอกาสในชุมชน เป็นทุนการศึกษาแก่เด็กและ เยาวชนที่มีฐานะยากจน รวมทั้งการจัดการเขตเลเสบ้าน การอนุรักษ์พะยูน ดังนั้นสมาชิกจะต้อง ยอมรับและปฏิบัติตามกฎกติกาของกลุ่ม และจะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ออมและกู้ยืมเงินได้ รวมทั้งการ พุดคุยในประเด็นเรื่องราวต่างๆ เช่น เครื่องมือประมงผิดกฎหมายทำลายล้างเช่น เรืออวนรุน อวนลาก ที่มีอยู่ในพื้นที่ การถ่ายทอดจากตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังและการเข้า ร่วมประชุมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรในชุมชน ถือเป็นการพัฒนา ชุมชนที่ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบและรับประโยชน์ ร่วมกัน โดยกลุ่มได้ทำการบันทึกการประชุมด้วยลายมือเขียนในสมุดทุกครั้ง ถือเป็นวิถีชุมชนพื้นบ้าน แต่สามารถนำมาปฏิบัติให้เห็นรูปธรรมด้วยความตั้งใจอย่างแท้จริง ดังภาพ

ภาพที่ 4.3 แสดงการบันทึกการประชุมกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน

ประธานกลุ่มออมทรัพย์แห่งบ้านน้ำราบ อีกหนึ่งผู้มีร่วมคิด ร่วมทำมาตลอด และเห็นการพัฒนาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง แม้ไม่ใช่ชาวเลแต่กำเนิด แต่วันนี้อาศัยริมชายฝั่งและทุ่มเทแรงกายแรงใจให้กลุ่มดำเนินไปได้อย่างดี

“กลุ่มออมทรัพย์บ้านน้ำราบเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ดี แต่มีปัญหาอยู่เรื่องเดียว คือ เรื่องกู้แล้วไม่ค่อยผ่อนคืน เพราะเมื่อสมัยก่อนจะใช้ระบบการค้ำประกัน ซึ่งปัจจุบันนี้จะเป็นระบบการทำสัจจะ ซึ่งมีการออมเป็นปี เก็บเงินเป็นรายเดือนซึ่งสมาชิกจะฝากเงินได้สูงสุดถึง 500 บาท จนถึงต่ำสุด 50 บาท สมาชิกจะต้องฝากเงินเป็นจำนวนเท่ากันทั้งปี สาเหตุที่กลุ่มออมทรัพย์จำกัดการฝากเงินสัจจะ 500 บาท ก็เพราะว่ากลัวจะมีนายทุนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มออมทรัพย์ การทำสัจจะเราจะไม่เรียกว่าดอกเบี้ย แต่จะเรียกว่า เบี้ยบำรุง และที่สำคัญอย่างหนึ่งคือชาวบ้านส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นจึงไม่ใช่คำว่าดอกเบี้ย กลุ่มออมทรัพย์บ้านน้ำราบจะมีคณะกรรมการที่เลือกมาจากสมาชิกในกลุ่ม และในตอนนี้มีสมาชิกทั้งหมดประมาณ 100 กว่าคน ชาวบ้านที่นี่ประกอบอาชีพหลายอาชีพ เช่นทำสวนยางพารา ประมง และอื่นๆ”

“ในสมัยก่อนนั้นมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมของบ้านน้ำราบน้อยมาก เพราะในสมัยนั้นมีพวคนายทุนเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อหวังผลประโยชน์จากป่าชายเลน มีการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนไปเผาถ่าน จนทำให้ป่าไม้ลดน้อยลง จนได้มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อทำประโยชน์แก่บ้านน้ำราบ ชาวบ้านช่วยกันปลูกป่าเพื่อคืนธรรมชาติให้เหมือนเดิม สมัยก่อนนั้นชาวบ้านอยู่กันโดยไม่สนใจกัน ต่างคนต่างทำงาน ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับใครเลย จนเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมาทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4-5 ปีที่ผ่านมา ก็มี โรงเรียน มหาวิทยาลัย นักศึกษา ธนาคาร มูลนิธิ มาช่วยเหลือ มีการจัดเวรยามตรวจตราความปลอดภัย และ เฝ้าระวังผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน และพวกตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งถ้าจับได้ว่ามีบุกรุกดังกล่าว จะมีการดำเนินการการตัดสินจากกฎระเบียบของกลุ่ม เช่น ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมในกลุ่มจะเชิญมาทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งพวกเขาก็ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มด้วยดี”

“พ.ศ. 2547 ได้มีการพัฒนาอย่างมาก ซึ่งตอนนั้นเป็นช่วงที่เกิดสึนามิ คณะกรรมการได้จัดบันทึกการขึ้นลงของลูกคลื่นที่เกิดในเวลากลางวัน เป็นจำนวน 11 ครั้ง เหตุการณ์สึนามิในครั้งนั้นทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน เรือเสียหายหลายลำ มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้ 1 คน ทางคณะกรรมการจึงขอความช่วยเหลือจากทางราชการ เพื่อทำการขุดพื้นที่บางส่วน แต่ไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ คณะกรรมการจึงระดมความเห็นชอบจากชาวบ้านจึงได้ดำเนินการดังกล่าวจนสำเร็จ ซึ่งหลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิเกิดในครั้งนั้น ทำให้ชาวบ้านตระหนักแล้วว่า ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีป่าไม้คนในหมู่บ้านก็ตายกันหมดในครั้งนั้นแล้ว ปัจจุบันนี้กลุ่มออมทรัพย์บ้านน้ำราบ มีส่วนสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนามากเพราะเมื่อชาวบ้านคนใดเดือดร้อนเรื่องเงิน ก็สามารถมากู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ได้”

กลุ่มที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เป็นกลุ่มที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้ง บางบ้าน เช่น บ้านเกาะมุกด์จะหมายรวมถึงกลุ่มออมทรัพย์ด้วย โดยจัดตั้งขึ้นมีเป้าหมายเพื่อให้สมาชิกรู้จักการออม สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ เป็นการสร้างสวัสดิการการจัดตั้งทุนให้แก่

ชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจและสามารถเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้สอดคล้องตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยสมาชิกได้มีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งสมาชิกมีความมั่นคงต่อที่อยู่อาศัยที่ดินทำกินและรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยมีการกำหนดกฎระเบียบ ซึ่งสมาชิกจะต้องปฏิบัติ โดยหากไม่ปฏิบัติก็จะถือว่าได้ออกจากสมาชิกที่ดินทำกิน โฉนดชุมชน ดังนี้

1. สมาชิกขาดประชุม 3 ครั้ง ติดต่อกันเท่ากับสมาชิกผู้นั้นสละสิทธิ์จากการเป็นสมาชิกที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย โฉนดชุมชน แต่หากมีภารกิจจำเป็น หรือเหตุสำคัญที่จำเป็น เช่น ตนเองป่วย ญาติป่วย ญาติเสียชีวิต หรืออาจเป็นเหตุอย่างอื่นจะต้องแจ้งต่อคณะกรรมการ
2. การใช้ไม้เพื่อการใช้สอย หากสมาชิกมีความต้องการใช้ไม้สอยเพื่อการซ่อมบ้าน เรือ จะต้องแจ้งต่อคณะกรรมการ และจะต้องระบุว่าใช้จำนวนกี่แผ่นเพื่อการซ่อมบ้าน เรือ โดยสมาชิกสามารถตัดต้นไม้เพื่อใช้สอยดังกล่าวได้ แต่จะต้องปลูกทดแทน 5 ต้น และห้ามตัดป่าในชุมชน
3. ต้นยางพาราที่หมดยุคและเสื่อมโทรม สมาชิกสามารถโค่นเพื่อปลูกใหม่ได้ แปลงละไม่เกิน 5 ไร่ ต่อ 1 คน และใน 1 ปี ไม่เกิน 50 ไร่ และสมาชิกจะต้องแจ้งแก่คณะกรรมการ ก่อนดำเนินการ
4. สมาชิกที่มีที่ดินติดกับห้วยจะต้องถอยออกจากห้วย 3 เมตร เพื่อปลูกต้นไม้ ป้องกันดินพังและห้ามตัดต้นไม้เดิมที่มีอยู่ ห้ามตัด ที่ดินที่ติดกันให้ถอยออกมาคนละ 1 เมตร ที่ดินติดภูเขาให้ถอยออก 10 เมตร
5. สมาชิกทุกคนไม่มีสิทธิ์ขายแต่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลานได้ ไม่สามารถสร้างรีสอร์ท สร้างโรงแรมไม่ได้ จะต้องเพื่อทำการเกษตร ทำกินเท่านั้น

กลุ่มธนาคารปู ธนาคารปู หรือกะชังปูม้าเกิดขึ้นเพื่อให้สมาชิกได้นำปูม้าที่มีไขนอกกระดองติดเครื่องมือประมงมาปล่อยและเพาะฟักตัวอ่อนในกระชังที่สร้างไว้สำหรับสมาชิกแต่ละคน คือคนละ 1 ชอง ขนาด 1x1 เมตร หลังจากปูปล่อยไข่ก็นำกลับมาขายเป็นราย ๆ ไป เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในธรรมชาติ ในแต่ละวันจะมีสมาชิกนำปูไขมาใส่กระชังประมาณ 10 – 20 ตัว/วัน ขึ้นอยู่กับปริมาณปูม้าไขนอกกระดองที่จับได้ โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี 2551 พร้อมทั้งกำหนดมาตรการห้ามทำประมงในคลองบ้านน้ำราบ ในช่วงฤดูแล้ง ตั้งแต่มีนาคมถึงเดือนกันยายนและห้ามทำประมง โดยใช้ไซปูม้าที่มีขนาดตาอวนต่ำกว่า 2 นิ้ว ในบริเวณแหล่งหญ้าทะเล เพื่อให้ปูให้ลูกปูตัวเล็กมีโอกาสรอดต่อไป ส่วนกรณีที่มีปูนิ่ม (ปูลอกคราบ) ก็สามารถเลี้ยงในกระชังเพื่อให้กลายเป็นปูกระดองแข็งต่อไป กรณีกระชังรวมมีระบบจัดการ คือ กระชังรวมขนาด 3x3 เมตร สำหรับใส่ปูนิ่มเป็นกระชังส่วนรวมของกลุ่ม โดยกลุ่มจะมีรายได้จากการรับซื้อปูนิ่มจากสมาชิก เนื่องจากปูนิ่มจะมีราคาสูงกว่าปูปกติ คือ ถ้าปูปกติราคาขายที่ 70 บาท ปูนิ่มจะตกในราคา 40 บาท (ทุกขนาด) แต่ถ้ากลุ่มรับซื้อและเลี้ยงไว้จนกระดองแข็งราคาจะเพิ่มขึ้นตามขนาดตัวปู ซึ่งอาจสูงถึง 100 – 120 บาท กลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบจัดการซื้อขาย และดูแลกระชังกลาง โดยการมอบหมายผู้รับผิดชอบ ซึ่งจะแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้ ส่วนที่เหลือกลุ่มจะจัดสรรเพื่อใช้ประโยชน์อื่นๆของกลุ่ม เช่น เพื่อสังคม และเพื่อดูแลรักษาทะเล

ผลที่ได้จากธนาคารปูทำให้พี่น้องชาวประมงเห็นอย่างชัดเจนนั่นคือการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่เขตอนุรักษ์ และกลุ่มจะมีปูเป็น ปุสโตไว้ขายกับคนทั่วไปได้ ซึ่งจะมีปูเพาะเลี้ยงในกระชังตลอดเวลา ในแต่ละวันจะมีสมาชิกนำปูไข่ และปูนิ่มมาใส่กระชังประมาณ 50 – 100 ตัว/วัน ถือเป็นความสำเร็จอีกกลุ่มที่ผู้ทำก็มีความสุข สมาชิกกลุ่มก็มีความสุข เพราะเป็นของจริงที่สามารถสร้างรายได้ และเพิ่มจำนวนทรัพยากรแก่ชุมชนประมงด้วยตนเอง

กลุ่มชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล (ฉก.) สมาชิกเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพประมง มีหน้าที่เฝ้าระวังรักษา ตรวจสอบตรา สิ่งแวดล้อมทางทะเล ทั้งการตรวจตราบริเวณตามแนวเขตของสมาชิกฉก.แต่ละบ้าน และร่วมกับหน่วยงานจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องเช่นกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดตรัง และสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 31 (สิเกา) ไข่มุกเขียว ประมงจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น ชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง เครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน (SAN) และสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้เพื่อร่วมกันผลักดันนโยบายและกฎหมายคุ้มครองสิทธิการทำประมงโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทั้งนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกลุ่มชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล (ฉก.) เพื่อแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรโดยเครื่องมือประมงที่ผิดประเภท ผิดกฎหมาย ในช่วงที่มีปัญหาเรืออวนรุนอวนลาก และเรือปั่นไฟ ซึ่งทำลายล้างทรัพยากรทางทะเลมากทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่เคยมีอยู่ชุกชุมลดลงอย่างรวดเร็วและยิ่งกว่านั้นยังมีการวางระเบิด และการใช้ยาเบื่ออันส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากินอย่างมหันต์

กลุ่มป่าชายเลน กลุ่มมีการตั้งคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนเพื่อจัดการ ควบคุม ดูแล และรักษาทรัพยากรป่า ซึ่งมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอการตรวจพื้นที่ป่าอย่างน้อย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ มีการปลูกพรรณไม้เสริมซ่อมแซมป่าอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 12 ธันวาคม และ 5 ธันวาคม ของทุกปี มีการประเมินและสำรวจทรัพยากรในป่าอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อ 3 ปีขึ้นไป มีการกำหนดข้อตกลง กฎเกณฑ์ในชุมชนเพื่อควบคุม ดูแล รักษาและการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชนและนอกชุมชน พร้อมทั้งกำหนด กฎ กติกา การใช้ไม้ไผ่อย่างชัดเจนเพื่อให้คนทั้งในและนอกชุมชนปฏิบัติ โดยพื้นที่ป่าชายเลนชุมชนบ้านน้ำราบ มีเนื้อที่ 2,800 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์กันคลื่น ลม พายุ พื้นที่ป่าใช้สอยเพื่อให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์และมีการปลูกทดแทนที่ไ้ไป รวมทั้งพื้นที่ศึกษาระบบนิเวศน์ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป ป่าชายเลนชุมชนบ้านควนตุงกู มีเนื้อที่ 3,000 ไร่ ป่าชายเลนชุมชนบ้านฉางกลางมีเนื้อที่ 500 ไร่ นอกจากนั้นแบ่งเป็นป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และป่าชายเลนชุมชนบ้านเกาะมุกด์ที่มีเนื้อที่ไม่มากนัก การดูแล ติดตาม เอาใจใส่พื้นที่ฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนจะใช้กลไกการเฝ้าระวังตรวจตราโดยกลุ่มปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล (ฉก.)

กลุ่มอู่เรือ คนในชุมชนขึ้นโครงเรือ คานเรือ ซ่อมเรือ ทาสีเรือ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มสตรีประมงพื้นบ้าน กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มสตรีแต่ไม่มีโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มชัดเจน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กลุ่มเขตเลเสบ้าน ซึ่งมีเครือข่ายใหญ่เป็นชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง เป็นเพียงการแบ่งเขตทะเลเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ทรัพยากรทางทะเลเท่านั้น ซึ่ง “บังอะเหริน” อะเหริน พระคง ประธานชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำของการจัดตั้งกลุ่ม เคยกล่าวไว้ว่า “เราไม่ได้ยึดติดกับการแบ่งเขต เราเป็นพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านเหมือนกัน เราใช้ประโยชน์ร่วมกัน ฉะนั้น เราก็จะต้องร่วมกันดูแลและรักษาด้วยเช่นกัน”

ผู้วิจัยได้พูดคุยกับแกนนำประมงพื้นบ้านและชาวประมงพื้นบ้านในเขตเลเสบ้าน ต่างพูดถึงและให้ความสำคัญแก่เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย และเครื่องมือประมงที่ผิดประเภท หากเป็นชาวเลลงเข้าใจได้ไม่ยาก ว่าอวนรุน อวนลาก เบ็ดราว เครื่องลม ระเบิด ยาเบื่อ ไฟป่นปลากระตัก ไฟซ็อต สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ร้ายแรงและมีผลกระทบต่อทำลายสัตว์ในท้องทะเลได้อย่างมากมาย และสร้างความสูญเสียทรัพยากรทางทะเลได้อย่างมหาศาล ผู้วิจัยได้สอบถามจากพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านเพื่อขอดูเครื่องมือประมงทำลายล้างดังกล่าวข้างต้นเพื่อนำมาถ่ายทอดให้เห็นภาพในงานวิจัยครั้งนี้ แต่ในพื้นที่เลเสบ้าน ทั้งบ้านน้ำราบ เกาะมุกด์ ควนตุงกู และบ้านฉางกลาง ไม่มีเครื่องมือเหล่านี้อีกเลย เนื่องจากสมาชิกได้ขายแยกชิ้นส่วนไปหมดแล้ว แต่หากถามว่าเครื่องมือเหล่านี้ยังคงพบเจอในท้องทะเลอันดามันฝั่งตะวันตกอีกหรือไม่ คำตอบคือ ใช่ ซึ่งมาจากเรือประมงพาณิชย์ คนดอน คนต่างพื้นที่ที่พยายามลักลอบเข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลตรังโดยไม่เกรงกลัวบทลงโทษจากกฎหมาย และบางครั้งก็ยังสามารถแหวกกฎหมายได้ ฉะนั้น หน้าที่ของสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านทุกคน จะต้องร่วมเฝ้าระวังท้องทะเลมิให้คนต่างถิ่นมาฉกฉวยผลประโยชน์เพียงชั่วครู่ชั่วยามนอกเหนือจากหน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล (ฉก.) ที่ต้องปฏิบัติกันเป็นเวรยามตลอด 24 ชั่วโมง

1.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของเขตเลเสบ้าน จัดทำเป็นแนวเขตทะเลของ 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านน้ำราบ เกาะมุกด์ บ้านควนตุงกู และบ้านฉางกลาง เป็นเขตอนุรักษพื้นที่น้ำวัยอ่อน 4 หมู่บ้าน โดยมีหลักการสำคัญในการจัดการร่วมกันคือการเน้นความร่วมมือของชุมชนรอบอ่าวที่ใช้ทะเลร่วมกัน จนเกิดการร่วมวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันได้ของกลุ่มชาวประมงในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียง

2. การร่วมกันกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ต่างๆเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ดังนี้

2.1 การจำกัดประเภทของเครื่องมือบางประเภทในบริเวณบางขอบเขตที่กำหนด (เขตอนุรักษพื้นที่น้ำวัยอ่อน เขตสัตว์น้ำวัยอ่อน ฯลฯ)

2.2 การห้ามเครื่องมือประเภทที่ทำลายล้างอย่างเด็ดขาด

2.3 การจำกัดและห้ามตามช่วงเวลา ตามฤดูกาลในบางพื้นที่ (ช่วงวางไข่ ช่วงระยะเติบโต)

3. การร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศน์โดยรวม เช่นวางแนวปะการัง ปลูกป่าชายเลน ฯลฯ

ตารางที่ 4.1 แสดงการเปรียบเทียบกฎ กติกาชุมชนแต่ละชุมชน

กฎ กติกาชุมชน	4 หมู่บ้าน เกาะลิบง	บ้านมด ตะนอย-หาด เจ้าไหม	บ้านเกาะ มุกด์	เขตเลเส (สี่) บ้าน
ห้ามใช้เครื่องมือการประมงที่กระทบต่อ พะยูน และหญ้าทะเล และสัตว์น้ำวัยอ่อน				
เบ็ดราว	/	/	/	/
อวนประกอบไม้กระทุ้งน้ำ	/	/	/	/
เครื่องมือลอบปูม้าต่ำกว่าขนาด	2 นิ้ว	3 นิ้ว	2.5 นิ้ว	2 นิ้ว
ดำหอยทุกชนิดโดยเครื่องลม	-	/	/	/
ห้ามเก็บหอยชักตีนเปลือกบางในเขต อนุรักษ์	/	/	/	/
อวนหมึก	/	-	-	-
อวนถ่วง	/	-	-	-
อวนลอยเขียว	/	-	-	-
ห้ามปักไม้ทุกชนิดในทะเล	-	/	-	-
อวนชักความยาวห้ามเกิน 20 วา ระหว่าง เขตห้ามอวนชักตามประกาศจังหวัดตรัง พ.ศ. 2535 ถึงเขตอนุรักษ์พะยูนเกาะลิบง	/	-	-	-
ห้ามจับปลาสวยงามในเขตอนุรักษ์	-	-	/	-
เครื่องมือการประมงที่ผิดกฎหมาย				
อวนรุนประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด	/	/	/	/
อวนลากประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด	/	/	/	/
เรือปั่นไฟทุกชนิด	/	/	/	/
ระเบิด	/	/	/	/
การใช้ยาเบื่อปลาและสารเคมีที่ก่อให้เกิด อันตราย	/	/	/	/
อวนถ่วงหรืออวนจมปลากระเบน	/	/	/	/
อวนทับตลิ่ง (อวนชัก)	/	/	/	/
โป๊ะหรือโพงพาง	/	/	/	-
เครื่องมือลากคราดหอยและปลิงทุกชนิด	/	/	/	/
อวนลอยปลาทรายประกอบไม้กระทุ้งน้ำ	/	/	/	/
ด้านการท่องเที่ยว				
ห้ามก่อไฟริมหาด	-	/	-	-

กฎ กติกาชุมชน	4 หมู่บ้าน เกาะลิบง	บ้านมด ตะนอย-หาด เจ้าไหม	บ้านเกาะ มุกด์	เขตเลเส (สี่) บ้าน
ห้ามรถขนาด 4 ล้อขึ้นไป / ยกเว้นได้รับ ความเห็นชอบจากชุมชน	-	/	-	-
ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในบริเวณแหล่ง ท่องเที่ยว/ริมหาด	/	/	-	-
ห้ามทิ้งขยะเศษแก้วขวดทุกชนิดและ ขวด พลาสติก	/	/	-	-
นักท่องเที่ยวควรแต่งกายให้มิดชิดในพื้นที่ ชุมชน	/	/	/	/
บทลงโทษ				
ตักเตือน	/	/	/	/
ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท	/	/	/	-
ริบเครื่องมือการประมง	/	/	/	-
ดำเนินการตาม กฎหมายตามกรณี	/	/	/	-

ที่มา : ชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง

จากตารางที่ 4.1 แสดงถึงการเปรียบเทียบกฎ กติกาชุมชนแต่ละชุมชน ประกอบด้วย เขต 4 หมู่บ้านตำบลเกาะลิบง บ้านมดตะนอย หาดเจ้าไหม เกาะมุกด์ และเขตเลเสบ้าน โดยสามารถอธิบายรายละเอียด ได้แต่ละชุมชน ดังนี้

กฎ กติกา ข้อบังคับและบทลงโทษในพื้นที่เขตอนุรักษ์และแหล่งหญ้าทะเล 4 หมู่บ้าน ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

การควบคุมการใช้เครื่องมือการประมงทำลายพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล

1. ห้ามใช้เครื่องมือการประมงที่กระทบต่อพะยูน และแหล่งหญ้าทะเล
 - 1.1 เบ็ดราว
 - 1.2 อวนหมึก
 - 1.3 อวนถ่วง
 - 1.4 อวนลอยเชียว
 - 1.5 ลอบปูม้าขนาดตาอวนต่ำกว่า 2 นิ้ว
 - 1.6 การเก็บหอยชักตีนเปลือกบางบริเวณเขตอนุรักษ์เป็นอันตราย
 - 1.7 อวนชักในระหว่างแนวเขตหญ้าทะเลตามประกาศจังหวัดตรัง พ.ศ. 2535

ถึงเขตอนุรักษ์พะยูนเกาะลิบง

2. เครื่องมือการประมงที่ผิดกฎหมาย
 - 2.1 อวนรุนประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด
 - 2.2 อวนลากประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด
 - 2.3 เรือปั่นไฟทุกชนิด
 - 2.4 ระเบิดทุกชนิด
 - 2.5 การใช้ยาเบื่อปลาและสารเคมีที่ก่อให้เกิดพิษในน้ำทุกชนิด
 - 2.6 อวนปลากระเบน
 - 2.7 อวนทับตลิ่งทุกชนิด / อวนซัก ขนาดยาวกว่า 20 วา
 - 2.8 โป๊ะ / โพงพาง
 - 2.9 อวนประกอบไม้กระทุ้งน้ำ
 - 2.10 เครื่องมือลาก คราดหอยและปลิงทุกชนิด
3. ข้อบังคับเกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ
 - 3.1 ห้ามทิ้งขยะ เศษแก้ว ขวดทุกชนิด ขวดพลาสติก และกระป๋อง
 - 3.2 นักท่องเที่ยวควรแต่งกายให้มิดชิดเมื่ออยู่ในบริเวณชุมชน
 - 3.3 ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

บทลงโทษ ตักเตือน ดำเนินคดีตามกฎหมายตามกรณี ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท ริบเครื่องมือการประมงที่ผิดกฎหมายทุกชนิด

หมู่บ้านมดตะนอย ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
ข้อบังคับเกี่ยวกับเครื่องมือการประมง

การควบคุมการใช้เครื่องมือการประมงทำลายพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล
และสัตว์น้ำวัยอ่อน

1. ห้ามใช้เครื่องมือการประมงที่กระทบพะยูน และแหล่งหญ้าทะเลและสัตว์น้ำวัยอ่อน

- 1.1 อวนทับตลิ่งทุกชนิด
- 1.2 อวนรุนประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด
- 1.3 อวนลากประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิดเรือปั่นไฟทุกชนิด
- 1.4 เบ็ดราไวทุกชนิด
- 1.5 อวนปลากระเบน
- 1.6 อวนประกอบไม้กระทุ้งน้ำ
- 1.7 การใช้ยาเบื่อปลาและสารเคมีที่ก่อให้เกิดพิษในน้ำทุกชนิด
- 1.8 ระเบิด
- 1.9 เครื่องมือลาก คราดหอยและปลิงทุกชนิด
- 1.10 ลอบปูม้าขนาดตาอวนต่ำกว่า 3 นิ้ว

- 1.11 การเก็บหอยชักตีนเปลือกบางในเขตอนุรักษ์เป็นอันตราย
 - 1.12 ห้ามเก็บหอยโดยใช้เครื่องมือทุกชนิด
 - 1.13 ห้ามตัดต้นไม้ริมหาดและปักไม้ทุกชนิดในพื้นที่ทะเล
 2. ข้อบังคับเกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ
 - 2.1 ห้ามก่อไฟริมชายหาด
 - 2.2 ห้ามทิ้งขยะ เศษแก้ว ขวดทุกชนิด ขวดพลาสติก และกระป๋อง
 - 2.3 นักท่องเที่ยวควรแต่งกายให้มิดชิดเมื่ออยู่ในบริเวณชุมชน
 - 2.4 ห้ามรถกระบะและรถอื่น ลงในบริเวณชายหาด
 - 2.5 ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว
- บทลงโทษ ตักเตือน ดำเนินคดีตามกฎหมายตามกรณี ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท ริบเครื่องมือการประมงที่ผิดกฎหมายชุมชน

กติกา ข้อบังคับ และบทลงโทษในพื้นที่เขตอนุรักษ์และแหล่งหญ้าทะเลบ้าน
เกาะมุกต์ ม.2 อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

ข้อบังคับเกี่ยวกับเครื่องมือการประมง
การควบคุมการใช้เครื่องมือการประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล
และสัตว์น้ำวัยอ่อน

1. ห้ามใช้เครื่องมือการประมงที่กระทบต่อพะยูน และแหล่งหญ้าทะเล และสัตว์น้ำวัยอ่อน
 - 1.1 เบ็ดราว
 - 1.2 อวนลากปลิงทะเล
 - 1.3 ลอบปูม้าขนาดตาอวนต่ำกว่า 2.5 นิ้ว
 - 1.4 การเก็บหอยโดยใช้เครื่องมือทุกชนิด
 - 1.5 ห้ามเก็บหอยชักตีนเปลือกบาง
 - 1.6 ห้ามจับปลาสวยงาม
2. เครื่องมือการประมงที่ผิดกฎหมาย
 - 2.1 อวนรุนประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด
 - 2.2 อวนลากประกอบเครื่องยนต์ทุกชนิด
 - 2.3 เรือปั่นไฟทุกชนิด
 - 2.4 ระเบิด
 - 2.5 การใช้ยาเบื่อปลาและสารเคมีที่ก่อให้เกิดพิษในน้ำทุกชนิด
 - 2.6 อวนปลากระเบน
 - 2.7 อวนทับตลิ่งทุกชนิด / อวนชัก
 - 2.8 โป๊ะ / โพงพาง/หลาด
 - 2.9 อวนประกอบไม้กระทุ้งน้ำ
 - 2.10 เครื่องมือลาก คราดหอยและปลิงทุกชนิด

3. ข้อบังคับเกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ
 - 3.1 ห้ามทิ้งขยะ เศษแก้ว ขวดทุกชนิด ขวดพลาสติก และกระป๋อง
 - 3.2 นักท่องเที่ยวควรแต่งกายให้มิดชิดเมื่ออยู่ในบริเวณชุมชน
 - 3.3 ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

บทลงโทษ ตักเตือน ดำเนินคดีตามกฎหมายตามกรณี ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท
 รับเครื่องมือการประมงที่ผิดกฎหมายชุมชน

กฎกติกา การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรการประมงทะเลในพื้นที่แนวเขต อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนสีหมูบ้านหรือเขตเลเสบ้าน

หลักการสำคัญในการบริหารจัดการ มีดังต่อไปนี้

1. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันได้ของกลุ่มชาวประมงในพื้นที่และ
 หมู่บ้านใกล้เคียง

2. กฎระเบียบข้อบังคับเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ดังนี้

2.1 การจำกัดเครื่องมือการประมง ในบริเวณขอบเขตที่กำหนด (เขตอนุรักษ์
 หญ้าทะเล เขตสัตว์น้ำวัยอ่อน) ประกอบด้วย เรืออวนรุน อวนประกอบเครื่องมือกระทุ้งน้ำ อวนชัก
 อวนทับตลิ่ง เบ็ดราไว ระเบิด ยาเบื่อ ลอบหรือไซปู ขนาดตาอวนต่ำกว่า 2 นิ้ว การดำหอยโดยใช้
 เครื่องลม

2.2 การห้ามใช้เครื่องมือการประมง ได้แก่ เรืออวนลาก เรือปั่นไฟเข้ามาในเขต
 3,000 เมตรห่างจาก เกาะมุกด์, เกาะกระดาน, เกาะเชือก, เกาะแหวนอย่างเด็ดขาด (จำกัดและห้าม
 ตามช่วงเวลา ตามฤดูกาลในบางพื้นที่ เช่น ช่วงวางไข่ ช่วงระยะเติบโต)

3. การร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศโดยรวม เช่น วางแนวเขตปะการัง ปลูกป่าชายเลน
 ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ฯลฯ

นอกจากนั้น ยังมีข้อบังคับที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ คือ นักท่องเที่ยวควร
 แต่งกายให้มิดชิดในบริเวณชุมชน สำหรับบทลงโทษ เป็นการตักเตือน

ในขณะเดียวกันนอกจากกฎ กติกาของชุมชนแล้ว กฎหมายที่เป็นบทลงโทษชัดเจน
 เป็นกลไกที่ใช้ในการควบคุม ดูแลเฝ้าระวัง การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและผิดประเภทในเขต
 ทะเลพื้นที่จังหวัดตรัง

กลไกที่ใช้ในการควบคุม ดูแลเฝ้าระวัง การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและ ผิดประเภทในเขตทะเลพื้นที่จังหวัดตรัง

1. กฎหมาย หรือข้อห้ามการทำเครื่องมือผิดกฎหมายในเขตทะเลพื้นที่จังหวัดตรัง
 โดยชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจเฝ้าระวังรักษาทะเลจังหวัดตรัง

อาศัยอำนาจตามคำสั่งแต่งตั้งชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร
 ประมงจังหวัดตรัง (ฉก.ทะเล) ที่ 170/2549 เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2549 เพื่อร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่าย
 ปกครอง, ฝ่ายตำรวจ และฝ่ายประมง ในการตรวจตรา ปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายประมงในเขต

หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอของตนเอง รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ชี้แจง ทำความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในการทำประมงที่ถูกต้องตามกฎหมาย และให้เกิดความหวงแหน ทรัพยากร จึงอาศัยอำนาจตามคำสั่งดังกล่าว และอ้างถึงพระราชบัญญัติการประมง ปี พ.ศ. 2490, ประกาศกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ และประกาศจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการห้ามปรามการทำ เครื่องมือผิดกฎหมาย ดังนี้ คือ

1. พระราชบัญญัติการประมง ปี พ.ศ. 2490 (สรุปความสำคัญ)

มาตรา 22 ห้ามมิให้บุคคลใด ตัดตั้ง วาง หรือสร้างเขื่อน ทำนบ รั้ว เครื่องมือที่เป็นตาข่าย หรือเครื่องมือทำการประมงอื่นๆ ในที่จับสัตว์น้ำ ซึ่งกั้นทางเดินของสัตว์น้ำ เว้นแต่จะ ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือกระทำการเช่นนั้นเพื่อประโยชน์แก่การกสิกรรมในที่ดิน อันบุคคลถือกรรมสิทธิ์

2. ประกาศกระทรวงเกษตร และสหกรณ์

เรื่องห้ามใช้เครื่องมือโพงพาง รั้วไซมาน หรือกั้นขูรั้วไซมาน ลี หรือ เครื่องมือที่มีลักษณะ และวิธีการใช้คล้ายคลึงกันทำการประมง อาศัยอำนาจตามความของพระราชบัญญัติการประมง ปี พ.ศ. 2490 มาตรา 32 (2) เพื่อออกประกาศห้ามใช้เครื่องมือดังกล่าว ประกาศเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2521 โดย นายนริศดา กรรณสูต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3. ประกาศจังหวัดตรัง (สรุปความสำคัญ)

เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงในบริเวณแหล่งหญ้าทะเล หรือภายในพื้นที่กำหนด อาศัยอำนาจตามมาตรา 32 (2) แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง โดยการอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ณ วันที่ 16 พฤษภาคม 2535 โดย นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ให้ออกประกาศดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใด ใช้เครื่องมือทำการประมงประเภทอวนลาก อวนรุนทุกประเภท ทุกชนิด ซึ่งใช้ประกอบกับเรือยนต์ทำการประมง อวนทับตลิ่ง (อวนชัก) อวนลอยปลาทราย ซึ่งใช้ประกอบกับเครื่องมือกระทุ้งน้ำทำการประมง อวนถ่วง หรืออวนจมกระเบน ทำการประมงภายในเส้นล้อมรอบที่กำหนด”

4. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่องกำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลากอวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบางแห่งของจังหวัดตรัง โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 (2) และ (4) แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มีสาระสำคัญดังนี้ “ห้ามบุคคลใดใช้เครื่องมืออวนลาก ชนิดมีถูง เครื่องมืออวนรุน ละวะ ชิบ หรือรุนกึ่ง รุนเคย หรืออวนถูงทุกชนิดและทุกขนาด ที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ภายในบริเวณพื้นที่ตามจุดพิกัดที่ปรากฏในแผนที่แนบท้ายประกาศฉบับนี้โดยเด็ดขาด” ประกาศ ณ วันที่ 9 ตุลาคม 2550

บทกำหนดโทษ (ที่เกี่ยวข้องกับข้อห้ามดังกล่าวแล้ว)

มาตรา 62 บุคคลใดฝ่าฝืนมาตรา 9, 13, 18, 21, 22, 30, 54 หรือมาตรา 55 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 70 เครื่องมือทำการประมงที่ได้มีประกาศตามความในมาตรา 32 ห้ามมิให้บุคคลใดใช้โดยเด็ดขาดนั้น ถ้านำมาใช้ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำ ให้ศาลริบเครื่องมือนั้นเสีย

การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ต่างๆทั้งบ้านใกล้เขตเลเสบ้านและเขตเลเสบ้านเอง ยังคงแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย และยังคงมีเครื่องมือประมงบางประเภทที่ไม่ได้ระบุไว้ในกฎหมายแต่ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำเศรษฐกิจและสัตว์คุ้มครอง ได้แก่ การใช้ลอบตาถี่ เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อลูกปูม้าขนาดเล็ก การใช้เบ็ดราว เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อพะยูนที่หากินบริเวณแนวหญ้าทะเล การใช้เครื่องลมหอยเนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อปริมาณหอยถูกจับมากเกินไปเกินกำลังการผลิตของธรรมชาติ และที่สำคัญก็คือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอยู่น้อยและดูแลไม่ทั่วถึง การช่วยกันทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่องและจริงจังจึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คงมิใช่เรื่องง่ายนักที่จะตั้งใจให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมและมีหัวใจดวงเดียวกันเพื่อปกป้องทรัพยากรอันมีค่าในท้องทะเลอันแสนกว้างไกล ยอมรับและปฏิบัติตามกฎและกติกาทั้งที่มีกฎหมายบังคับและกฎชุมชน รวมทั้งเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เห็นแก่รายได้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง กับคุณค่าที่ได้กลับคืนมาในระยะยาว

อิสมาแอน ในฐานะแกนนำบ้านเคียงจากเกาะลิบง กล่าวเพิ่มเติมว่า “ผมว่าการเฝ้าระวังของเขตทะเลนี้จะเข้มข้นกว่าพื้นที่อื่น และจะมีกรรมการเครือข่ายต้องลงไปช่วยลาดตระเวน ชูตฉก ต้องช่วยกันดูแล บางครั้งกำลังเฉพาะในเขตทะเลนั้นไม่พอ เพราะคนทำประมงผิดกฎหมายเพิ่มขึ้น ต้องขอกำลังเพิ่มจากพื้นที่ใกล้เคียง”

การสร้างการมีส่วนร่วมให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

กระบวนการมีส่วนร่วมจากพี่น้องประชาชน ด้วยพื้นฐานแนวคิดที่ว่าทะเลเป็นพื้นที่สาธารณะ ทุกคนสามารถมาใช้พื้นที่นั้นได้ กระบวนการได้มาด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน นักอนุรักษ์หลายท่านเห็นว่าต้องมีการจัดเวทีประชาคมหลายครั้ง โดยนำมาซึ่งความคิดเห็น การถอดบทเรียนจากประสบการณ์ หรือข้อบัญญัติที่มาจากความร่วมมือของประชาชนอย่างแท้จริง และสำหรับพื้นที่แนวเขตเลเสบ้านนั้น ก็ได้ใช้ข้อบัญญัติเกาะลิบงด้วยเช่นกัน

“ถ้าไม่จัดเวทีประชาคม โดยการที่ทำบัญญัติเกาะลิบงนี้ไม่สามารถทำข้อบัญญัติตำบลได้ ต้องได้รับการยินยอม เพราะมีกฎหมายในการทำข้อบัญญัติอยู่ กระบวนการมีส่วนร่วมนี้โดยกระบวนการเครือข่ายที่มีความเข้มข้นสำหรับคนที่เป็เครือข่าย และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในเครือข่าย หรือที่เรียกว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เขาก็ต้องรับรู้ ต้องผ่านการประชุมกัน” บังแอน กล่าว

ดังที่กล่าวข้างต้นความเชื่อมโยงระหว่างเขตเลเส (สี่) บ้านกัษมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง และอ่าวใกล้เคียง ซึ่งมีการประชุมเพื่อพูดคุย แสดงความคิดเห็น เพื่อหาข้อตกลงเพื่อร่วมกันอนุรักษ์บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แน่นนอนว่าพลังของชุมชนเป็นส่วน

สำคัญผลักดันให้เกิดขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง องค์กรเอกชน ก็เป็นพลังหนึ่งที่ทำให้ข้อบัญญัติท้องถิ่นได้เกิดขึ้น เช่นเดียวกัน ทั้งจากผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง ตำบลนาเกลือ ตำบลบางสัก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอกันตัง ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตรัง มูลนิธิอันดามัน โครงการเสริมสร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ได้ร่วมกันหารือว่าและมีความเห็นตรงกันว่า การจะให้มีการบริหารจัดการทะเลตรงตอนกลางแบบใช้พื้นที่เป็นหลักในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน และรับรองสิทธิชุมชน จำเป็นจะต้องมีการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้น นั่นคือ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง เพื่อใช้บังคับ เนื่องจากเป็นพื้นที่ตำบลเกาะลิบงมีทรัพยากรธรรมชาติทั้งชายหาด ป่าชายเลน ภูเขาทะเล สถานที่ท่องเที่ยว และพื้นที่ดังกล่าวที่มีทรัพยากรเหล่านี้ยังใช้เพื่อประโยชน์ดังนี้

1. ด้านการจัดทำศูนย์เฝ้าระวังของชุดเฉพาะกิจทางทะเลบ้านมดตะนอย พื้นที่ป่าชายหาดหมู่ที่ 3 ตำบลเกาะลิบง

2. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นแหล่งอาหาร เป็นที่อยู่อาศัยของนกน้ำชนิดต่างๆ และเป็นที่ยึดเกาะของสัตว์น้ำวัยอ่อนที่สำคัญในช่วงมรสุมและภัยพิบัติ พื้นที่ป่าชายเลน 11,613 ไร่ ของหมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 6 และ 7

3. เป็นแหล่งหญ้าทะเล ซึ่งพบอย่างน้อย 8 ชนิด พื้นที่เกาะมุกด์ พบจำนวน 9 ชนิด และเกาะลิบงพบจำนวน 11 ชนิด เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและในพบมากในจังหวัดตรัง ประมาณ 211,66 ไร่ ถือเป็น 1 ใน 4 จากแปลงหญ้าทะเลไทยในพื้นที่ประมาณ 104,686

4. เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ในพื้นที่หมู่ที่ 1 แหลมจุโหย และหมู่ที่ 6 หาดหยงหลิง ถ้าเจ้าคุณ ส่วนหมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นพื้นที่เกาะมุกด์ มีสถานที่ท่องเที่ยวและดำน้ำดูปะการัง ทั้งถ้ำมรกต เกาะกระดาน เกาะแหวน เกาะเชือก

ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงว่าด้วยการอนุรักษ์พะยูนพ.ศ.2554 ถือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตลอดจนร่วมเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภทภายใต้กรอบข้อบัญญัตินี้ ซึ่งการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กระบวนการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในเวทีการประชุมเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ต่อทรัพยากรทางทะเล เช่น พะยูน โลมา เต่า การประชุมภายในชุมชนเพื่อร่วมกำหนดกติกา โดยหลักสำคัญผู้เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมประชุมและได้เห็นพ้องกันต้องกันในทิศทางเดียวกันโดยไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ แต่หากมีข้อโต้แย้งในสาระสำคัญจะต้องนำไปประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันให้ได้ และในที่สุดก็นำมาซึ่งข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงว่าด้วย การอนุรักษ์พะยูน พ.ศ.2554 กรอบที่ชาวประมงพื้นบ้านในเขตทะเล (สี่) บ้านและในพื้นที่เกาะลิบงใช้และดำเนินการตามหลักการที่ว่า พื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งในท้องที่ตำบลเกาะลิบงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางระบบนิเวศของทะเลอันดามัน มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์อนุบาลและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำรวมถึงพะยูนฝูงใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

นอกเหนือจากการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อกำหนดเป็นข้อบัญญัติดังกล่าวนี้แล้ว เขตทะเล (สี่) บ้านยังใช้การฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น แนวปะการัง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล สัตว์น้ำวัย

อ่อนทางทะเล เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละบ้านเพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลได้ร่วมกัน

“กิจกรรมที่เราจัดขึ้นทุกปี คือให้นักเรียน นักศึกษาลงไปปลูกหญ้าทะเล ซึ่งจัดในวันแม่ วันพ่อ รวมทั้งชาวบ้าน หน่วยงานต่างๆ มีส่วนร่วมกันมาก เข้ามาร่วมกิจกรรม และก็คือเป็นกิจกรรมของของเครือข่าย” วิไลรัตน์ ยูโส๊ะ หรือจะยะ สตรีบนดอนแห่งบ้านน้ำราบที่เป็นคณะกรรมการของบ้านน้ำราบ และบ่อยครั้งที่เป็นตัวแทนเข้าประชุมทั้งในการประชุมชมรมประมงพื้นบ้าน หรือการเข้าประชุมในระดับตำบล อำเภอและจังหวัด อย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา ซึ่งเธอบอกว่า สบายใจที่ได้ทำ และรู้สึกดีที่ได้มีส่วนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง

“ถ้าเราไม่เห็นความสำคัญก่อนแล้วใครจะเห็นความสำคัญนั้นเล่า” เป็นคำกล่าวสั้นๆ พร้อมรอยยิ้ม

โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทางทะเล เช่น ปลูกป่าชายเลน หญ้าทะเล อนุรักษ์พะยูน ปล่อยสัตว์น้ำ พันธุ์กุ้ง ปูม้า หอยชักตีน คีนความสมดุลท้องทะเล และเป็นการรณรงค์สร้างจิตสำนึกร่วมฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตรง ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และตำบลให้ความสำคัญ ข้าราชการ ประชาชน นักเรียน นักศึกษาภายในหมู่บ้านที่จัดโครงการ/กิจกรรม รวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตเลเสบ้านและสมาชิกประมงพื้นบ้านในอ่าวทะเลตรงร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการแสดงบนเวที ประกวดวาดภาพ ประกวดการเขียนเรียงความ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การแสดงร้องเงี้ยวพื้นบ้านท้องถิ่น การแข่งเรือ เป็นต้น

แต่กว่าจะมีหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษาทั้งจากในพื้นที่ นอกพื้นที่ และพี่น้องประชาชนจะให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น มากขึ้นทุกปี บังเตีย ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านน้ำราบ กล่าวว่า “เราต้องทำก่อน ทำให้เขาเห็นว่าเราทำจริง แต่ก็เป็นการร่วมมือของทุกฝ่าย ตอนนี้ก็ดีขึ้นเยอะ มีหลายงานเข้ามาเพื่อสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น”

ถือเป็นกำลังใจสำคัญของคนทำงาน เพราะต้องยอมรับว่ามีใช้เพียงแค่การรณรงค์เพื่อให้เห็นความสำคัญเพียงแค่การจัดโครงการ/กิจกรรมในพื้นที่เขตเลเสบ้าน แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งและจะต้องทำอย่างต่อเนื่องต่อไป

1.3 ลักษณะผู้นำ

การเมืองภาคประชาชนของกลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังเป็นพลังจากจากกลุ่มเครือข่าย กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และอีกหนึ่งรูปแบบที่มีส่วนสำคัญคือ ผู้นำ

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต สัมภาษณ์แกนนำ ซึ่งหมายถึง ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านแต่ละบ้าน เช่น ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้าน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ประธานกลุ่มชุดเฉพาะกิจทางทะเล (ฉก.) รวมทั้งมองต่อผู้นำของสมาชิกประมงพื้นบ้าน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กรมทรัพยากรธรรมชาติ ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล (ตำรวจ) เป็นต้น

มุมมองสมาชิก มุมมองจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

“ยอมรับว่าชุมชนบ้านน้ำราบเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ความอุดมสมบูรณ์ของป่ามากขึ้น สัตว์น้ำสมบูรณ์ขึ้น และมีเรื่องราวที่ดำเนินไปได้เพราะผู้นำที่เข้มแข็ง สมาชิกทุกคนที่ให้ความร่วมมือ ผู้นำตรวจสอบได้ ตรงไปตรงมา พูดอย่างไรทำอย่างนั้น เดินไปช้าๆ แต่ไปที่ละขั้น”

“สมัยก่อนชาวบ้านอยู่กันโดยไม่สนใจกัน ต่างคนต่างทำงาน ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับใครเลย จนเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้น มีแกนนำ มาทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีโรงเรียน มหาวิทยาลัย นักศึกษา ธนาคาร มูลนิธิ มาช่วยเหลือ มีการจัดเวรยามตรวจตราความปลอดภัย และการเฝ้าระวังผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน และพวกตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งถ้าจับได้ว่ามีบุกรุกดังกล่าว จะมีการดำเนินการการตัดสินจากกฎระเบียบของกลุ่ม และก็สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มด้วยดี”

“ผู้นำเข้มงวดกับกติกากับคนในพื้นที่มากจนเกินไป”

มุมมองผู้นำ

“คนที่มาทำตรงนี้ ต้องมาด้วยใจ แต่ถ้ามาด้วยการหวังผลก็จะอยู่ได้ไม่นาน

“การใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภท น้อยกว่าที่เคยมีมามาก ซึ่งเราต้องเป็นแบบอย่างต่อผู้อื่นก่อน เมื่อก่อนผมทำยาสูบ แต่เราก็เลิก การเป็นผู้นำต้องมองไปข้างหน้า ถ้าผู้นำอ่อนแอก็ไปไม่ไหว ต้องเสียสละ ช่วงแรกๆก็มีผลกับครอบครัวบ้าง แต่เมื่อเข้ารูปลูกเข้าร่าง มีความร่วมมือจากทุกฝ่าย ใจว่าเราจะต้องทำทุกอย่าง แต่เป็นความร่วมมือกันทำ”

“เราไม่สามารถเด็ดขาดได้ทุกอย่าง การตัดสินใจบางอย่างต้องร่วมพูดคุยกับสมาชิก หาข้อสรุป ถ้าเราปล่อยไว้ก็จะเหมือนดินพอกหางหมู”

“ต้องมีใจรักการอนุรักษ์ มีความจริงใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ”

“มองว่าเราสามารถช่วยกันดูแล ป้องกันการประมงผิดกฎหมาย ช่วยกันดูแลอนุรักษ์ แหล่งทำมาหากินให้มีความยั่งยืน”

“เจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ทำงานไม่จริงจัง ไม่โปร่งใส มีส่วนได้ส่วนเสียกับการประมงผิดกฎหมาย สิ่งที่ฉก. ทำได้ดีที่สุดในตอนนี้คือดูแลพื้นที่ของตัวเองให้ดีที่สุด”

ลักษณะของผู้นำในเขตเลเสบ้าน

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา สัมภาษณ์ สังเกต วิธีการการทำงาน แนวคิด โดยสามารถแบ่งลักษณะของผู้นำ ได้ 3 แนว ในเขตเลเสบ้าน ดังนี้

1. แนวประนีประนอม

เป็นลักษณะของผู้นำที่ใช้วิธีการพูด โกล่เกลี่ย ทำความเข้าใจด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อหาข้อยุติ มียืดหยุ่น เสียสละ มีความเมตตา ใช้หลักการทำงานร่วมกัน

2. แนวปะทะ

เป็นลักษณะของผู้นำที่มีความเด็ดขาด เข้มงวดกับกฎกติการะเบียบวินัยเพื่อความถูกต้องและผลประโยชน์ส่วนรวม กล้าเผชิญหน้า กล้าเรียกร้องขอความเป็นธรรมต่อภาครัฐ

3. แนวผสม

เป็นลักษณะของผู้นำที่มีทั้งแนวประนีประนอม และแนวปะทะอยู่ในคนๆ เดียวกัน คือใช้วิธีการพูดคุย เจรจา ทำความเข้าใจด้วยหลักการและเหตุผล ใช้หลักการทำงานร่วมกันปรึกษาหารือกันเพื่อหาข้อยุติ ในขณะที่เดียวกันก็มีความเด็ดขาด ยึดปฏิบัติกฎกติกาที่ชุมชนเป็นผู้ร่วมกำหนด และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และเมื่อได้รับคำชมหรือประสบความสำเร็จจะถือว่าเป็นความร่วมมือจากทีมงาน แต่หากได้รับผลในสิ่งตรงกันข้ามจะถือว่าเป็นความรับผิดชอบตนเองเป็นหลัก ดังตำราพิชัยสงครามของซื่อหม่าฝ่า แห่งรัฐฉี ในสมัยชุนชิว ที่ว่า เมื่อออกศึกได้ชัยชนะ ควรถือเป็นวีรกรรมร่วมกัน หากพ่ายแพ้ถือเป็นความรับผิดชอบตนเองเป็นหลัก และหากออกศึกในครั้งต่อไปเราจะนำพากองทัพด้วยยุทธวิธีใหม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประมวลลักษณะของผู้นำกลุ่มประมงพื้นบ้านได้ ดังนี้

1. เข้มแข็ง
2. มีความกล้าหาญ
3. เสียเวลาส่วนตนให้ส่วนรวม
4. ใช้หลักประนีประนอมด้วยเหตุและผล
5. มีมวลชน
6. รอบรู้เรื่องทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากรธรรมชาติ
7. รับผิดชอบต่อหน้าที่
8. เป็นแบบอย่างที่ดี
9. เป็นที่ยอมรับของเพื่อนสมาชิก
10. บุคลิกน่าเชื่อถือ
11. กล้าพูด กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง
12. ตัดสินใจร่วม
13. กล้าเผชิญปัญหา
14. มีใจอนุรักษ์

1.4 ลักษณะการเคลื่อนไหว

“ต้นหยง ต้นหยง

บังไปไม่รอดเสียแล้วแล้วได้

คดข้าวสักหวัค

ถูกเหน่น้ำตาปลาตุหยง

หยงไทรละน้อง เจ้าดอกเหมร

ถูกเหน่น้ำตาปลาตุหยง

คิดถึงน้องรักบังกินไม่ลง

บังกินไม่ลงสักคำเดียว”

เสียงรอนเงิ่งยังดังก้องริมชายเลเล้าเรื่องราวของพะยูนที่แปลความได้ว่า
“พี่จะไปไหนเสียได้เล่าในเมื่อถูกเสนอห์จากน้ำตาพะยูน และจะคงคิดถึงน้องแต่เพียง
ผู้เดียว”

เป็นคำบอกเล่า ที่พี่น้องชาวประมงพื้นบ้านริมชายฝั่งเขตเลเสบ้านมีความเชื่อว่า
น้ำตาพะยูนสามารถนำมาทำเสน่ห์ได้ บางท่านถึงกับยืนยันหนักแน่นว่า

“มันเป็นเรื่องจริงนะ”

ผู้เฒ่ามุสลิมวัย 71 ปี ที่ลูกหลานบ้านเกาะมุกด์และชายเลตรังจะเรียกว่า “ป๊ะ”
ทายาทหนึ่งในกลุ่มผู้อพยพที่มาจากมาลาญ จากคำบอกเล่าของรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่อพยพมาอาศัยเกาะมุกด์
ตั้งแต่สมัยที่ป๊ะยังไม่เกิด เกาะมุกด์นับเป็นดินแดนผืนน้ำผืนดินไทยที่ป๊ะได้อาศัยกินอยู่มาจนกระทั่งทุก
วันนี้ และมีความชำนาญการใช้ชีวิตในทะเลอันดามันอย่างเรียบง่าย อาชีพที่สืบทอดกันมาคือการหาปู
ปลามาประทังชีวิต และหาหอยมุกที่มีราคาและความสวยงามมากที่สุดกว่าหอยเกาะใดๆในละแวกนี้
และก็ได้เป็นที่มาในนามว่า “เกาะมุกด์” นั่นเอง วันนี้ป๊ะเป็นชายวัยชราแต่ทว่ายังแข็งแรงและ
ทะมัดทะแมงที่มีเรื่องเล่าจากวิถีชีวิตและความผูกพันกับท้องทะเลรวมถึงสรรพสัตว์ทั้งหลาย
โดยเฉพาะ “พะยูน” หรือที่ชาวยุโรปเรียกกันว่า “ดุก็อง”

ยามอัสดงสู่...ฟ้าสางของวันใหม่ที่พอเห็นแสงตะวัน เวลา 05. 30 น. คือเวลาที่ป๊ะได้
นัดให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมเดินทางออกเลไปแลดูปลาตามวิถีและตามรอยพะยูน จากการพูดคุย
ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นในสายตาและคำพูดว่า “ป๊ะ” รักและเชื่อมั่นว่าทะเลคือส่วนสำคัญของชีวิตป๊ะ
จนป๊ะลดละการล่าและหาสัตว์น้ำทุกชนิดในทะเล ป๊ะเล่าด้วยสายตาที่มีรอยยิ้มแห่งความภูมิใจใน
ความสมบูรณ์ของทะเลอันดามันในอดีตก่อนว่า

พะยูนนับเป็นสัตว์น้ำที่มีความมหัศจรรย์ เป็นสัตว์เสมือนคนมาก รูปร่างภายนอก
เหมือนสัตว์น้ำเป็นปลาทั่วไป แต่โครงร่างมีอ เท้า โครงกระดูกพะยูนคล้ายๆคน ตรงที่สองครีบปลาย
หางนั้นเป็นเท้าคู่ติดกัน ส่วนครีบคู่หน้าไว้แวกว่ายน้ำนั้นเสมือนมือ ด้วยเพราะเวลาที่พะยูนตายป๊ะจะ
เห็นซากที่พู่เน่ามีกระดูกครีบเป็นโครงสร้างเช่นเดียวกับมือเท้าของมนุษย์ จากชีวิตที่ป๊ะสัมผัสและเห็น
พะยูน พะยูนจะจำเพื่อนมนุษย์ที่ไม่ทำร้ายพวกเขาได้ โดยอาศัยจำสีของเสื้อผ้าที่ป๊ะสวมใส่ ออกทะเล
ครั้งใดป๊ะจะใส่ชุดแบบชาวบ้านในชุดเดิม พะยูนเขาจำได้ เหตุที่พะยูนจำได้ด้วยระบบหายใจของ
พะยูนจะเหมือนคน คือขึ้นหายใจเหนือน้ำ ดังนั้นด้วยสายตาที่ระวิงศรัทธาจึงทำให้จำได้

“พะยูนมันจะลอยโผล่หัว จะเจอบ่อยๆ คุณคน น่าเอ็นดู เหมือนลูกโตนถ้าเรียกเขา
จะมาทันที”

ลูกโตนคือชื่อที่ชาวเลริมฝั่งตั้งให้ ก็ไม่ได้แตกต่างจากสัตว์เลี้ยงอื่นๆที่เจ้าของตั้งชื่อให้
แต่นี้มีใครเป็นเจ้าของและมีใช้สัตว์เลี้ยงทั่วไป แต่เป็นสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองและอนุรักษ์

“ลูกโตน ลูกโตน มาเร็ว มีคนมาดูลูกโตน”

“เขาจะมาทันที แต่เราต้องใส่เสื้อตัวที่เราเคยเจอเขานะ แต่น่าเสียดาย ลูกโตนตาย
เสียแล้ว ติดกระชังที่เขาเลี้ยงปลา” ป๊ะพูดอย่างเศร้าใจ

นับย้อนหลังไป 40-50 ปี ชาวเลเห็นว่า พะยูนเป็นสัตว์ทะเลที่เพื่อเป็นอาหารได้ บ้าง
ก็ล่าเพื่อนำมาแลเนื้อกิน บ้างก็ล่าเพื่อนำมาทำเสน่ห์ให้หญิงสาวหลงรัก และล่าเพื่อนำมาทำ

เครื่องรางของขลัง ปะเล่าด้วยสายตาที่แฝงไปด้วยความเศร้าถึงเหตุการณ์ที่กลุ่มชายฉกรรจ์สมัยก่อน จะตามล่าหาพะยูนนำมาเขี่ยนตีให้น้ำตาไหล แล้วเอาน้ำตาพะยูนไปทอวงเวทย์มนต์คาถาเพื่อลงเสน่ห์ ให้ได้มาซึ่งสตรีที่ตนหมายมั่นรักเขาข้างเดียว

“งาพะยูนราคาคู่หนึ่งเป็นหลักแสน มันมีทุกตัวไม่ว่าตัวผู้หรือตัวเมีย ถ้ามันตาย จะตัดคอ ดองในดิน 15 วัน จะถอดงาออกมาได้เลย มันแพงมาก”

“พะยูนออกลูกทีละตัว เป็นสัตว์กินนมแม่ สมัยเด็กๆตอนอายุ 18 ปี เป็นพันๆตัว ขึ้นมาไล่ล่าหัวดำ ดำ เวลาเค้าลากอวนติดขึ้นมาทีละตัวสองตัว ได้มาเค้ามามาเชือดคอ เอาเนื้อไปขายกิโล ละ 5 บาท กระจุกซี่โครงขายได้หมด คนมาจากต่างถิ่นเขาจะเอาเสื้อผ้ามาแลกกับกระจุก เอาไปเป็น ยา ไปทำแหวนบ้าง สร้อยคอบ้าง คือตอนนั้นเขาไม่รู้กันว่ามันมีคุณค่าอย่างไร รู้ก็คือ พะยูน แต่เมื่อ ได้มาก็ต้องกินก็ต้องแกงกัน แต่ปะไม่เคยกินนะ คนที่กินเขาว่ามันเหมือนเนื้อคน นิ้วมือนิ้วเท้า มี 5 นิ้ว เพียงแต่มันติดกัน”

จะเหมือนคนได้อย่างไร และเนื้อพะยูนก็เหมือนเนื้อคนอย่างนั้นหรือ?

ผู้วิจัยได้สอบถามพูดคุยชาวเล 3-4 คน ได้รับการยอมรับว่าเคยกินเนื้อพะยูนจริง เหมือนคนจริงๆ ยิ่งเสียงร้องให้ที่เขี่ยนตีเพื่อให้ได้น้ำตา ยิ่งเหมือนคนร้องไห้

ปะเล่าว่ามีตำนานที่เล่าขานกันมาถึงพะยูนว่าในสมัยก่อน มีหญิงสาวคนหนึ่งมีสามี โดยอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาทั่วไป กระทั่งเธอตั้งครรภ์ประมาณ 5-6 เดือน และเป็นธรรมดาของหญิง ตั้งครรภ์ที่มีความรู้สึกอยากจะกินอะไรต้องรับประทานสิ่งนั้นให้ได้ หรืออาจจะกินของแปลกที่ไม่เคย กินมาก่อน หญิงสาวผู้นี้อยากกินลูกชะเงา (หญ้าทะเลชนิดหนึ่ง) สามีที่ต้องออกหาปลาก็หามาให้ไม่ทันตามความต้องการ จึงตัดสินใจลงไปที่เก็บลูกชะเงาเอง ลงไปเรื่อยๆ กระทั่งน้ำขึ้นมาเรื่อยๆก็ยังกิน เพลินด้วยความอยาก กินจนลืมไปว่าตนต้องเดินกลับฝั่ง จนไปเป็นพะยูน กลับมาบนฝั่งไม่ได้ ชาวบ้าน ออกตามหา หญิงสาวบอกว่า ถ้าจะให้กลับมา ให้เอาไม้ปักไว้ แล้วเอาสานสิญจน์พันไว้ แล้วให้อ่าน วิชาคาถา แล้วเขาจะกลับมา แต่จะมาเป็นคนไม่ได้แล้ว เป็นพันธุ์ปลาไปแล้ว

“ลูกชะเงาหญ้าคา กินได้ ต้มแล้วคลุกกับมะพร้าว กินอร่อยกว่าข้าวโพด ลักษณะ เป็นสีเขียว”

แต่นับจากมีการประกาศอนุรักษ์พะยูนอย่างเป็นทางการ ชาวเลทุกหมู่เกาะได้เรียนรู้ ถึงสิ่งต้องห้ามและคุณประโยชน์ของสัตว์สงวน ส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามคำบอกเล่าและ คุณค่าของการสำนึกถึงชีวิตนักล่า โดยเฉพาะปะที่บอกว่าแม้แต่ลากอวนปูก็หยุดและเลิกหมดแล้ว ส่วนหนุ่มใหญ่ชายฉกรรจ์ในหมู่เกาะก็เลิกล่าพะยูน แล้วหันมาร่วมอนุรักษ์

จวบจนทุกวันนี้ปะบอกว่า ทุกคนที่เคยล่าและฆ่าพะยูนต่างมาเป็นนักอนุรักษ์และเฝ้า ระวังไม่ให้เรือประมงพาณิชย์เข้ามาลากอวน หรือใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภท เพราะ จะเป็นการสร้างความเสียหายให้ครัวอาหารแหล่งหญ้าทะเลของพะยูน และทรัพยากรทางทะเลอีก มากมายด้วย

“ตอนนี้ก็น่าจะ 60-70 ตัว ถ้าเป็นบริเวณเกาะมุกด์ แต่ถ้ารวมของเกาะลิบงก็น่าจะ เกือบร้อยตัว พะยูนตายเยอะ บางครั้งก็ติดอวนบ้าง ติดเบ็ดราวบ้าง ก็จะต้องนำไปที่ภูเก็ตเพื่อพิสูจน์ หลักฐานการตาย เตาตาย พะยูนตาย ศูนย์ 6 จะรู้ พะยูนนี้เราต้องรีบแจ้งโรงพักนะ แล้วเค้าจะออก หนังสือให้ เพราะเราต้องเดินทางนำพะยูนไปบนถนนทางหลวง”

แม้การตายของพะยูนจะมาจากการผสมพันธุ์เพื่อแย่งตัวเมียเป็นผู้ชนะบ้าง โดยตัวผู้ จะเข้ามาเพื่อต่อสู้แย่งตัวเมีย 7-8 ตัว ซนกัน ไส้กัน ตัวใดแพ้จะถอยออก และจะมีผู้ชนะตัวเดียว แต่ ทว่าการตายของพะยูนหลายครั้งมาจากเครื่องมือประมงทั้งอวน เบ็ดราไว ทำให้ไม่สามารถขึ้นมา หายใจ มันจึงเสียชีวิต

จังหวัดตรังได้รับการขนานนามว่าพะยูนฝูงใหญ่ยังคงอยู่ในท้องทะเลตรัง เป็น สัญลักษณ์ประจำจังหวัดตรัง เป็นสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองและให้อนุรักษ์ ฉะนั้นการเสียชีวิตของพะยูน นำมาซึ่งการเคลื่อนไหวการเมืองภาคประชาชนกลุ่มประมงพื้นบ้านหลายต่อหลายครั้งในด้านการ อนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเคลื่อนไหวจะนำโดยชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ถือเป็น ความร่วมมือจากทุกบ้านทุกอ่าวในเลตรัง มีเหตุการณ์สำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องต่อภาครัฐ ดังนี้

เดือนมีนาคม ปี พ.ศ.2554 เหตุการณ์ชาวประมงพื้นบ้านนำซากพะยูนเพศเมียอายุ ประมาณ 5 ปี น้ำหนัก 57 กิโลกรัม ความยาว 1.56 เมตร ซึ่งพบเกยตื้นบริเวณหน้าเกาะลิบง หมู่ 7 บ้านทรายแก้ว ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มาประท้วงหน้าศาลากลางจังหวัดตรัง เนื่องจากตั้งแต่ปี 2550-2554 พะยูนเสียชีวิตไปแล้วกว่า 50 ตัว เต่าทะเลมากกว่า 100 ตัว โลมา มากกว่า 60 ตัว และในปี 2554 ขณะนั้น ก็เสียชีวิตเป็นครั้งที่ 8 ซึ่งสาเหตุมาจากการใช้เครื่องมือที่ผิด กฎหมาย จึงนำพะยูนมาประท้วงเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เห็นความสำคัญและ จริงจังในการป้องกันการปราบปรามอย่างต่อเนื่อง

ข้อเรียกร้องของกลุ่มประมงพื้นบ้าน

ให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องหามาตรการอนุรักษ์พะยูน เต่าทะเล โลมา และสัตว์ ทะเลอย่างจริงจัง

ผลการเรียกร้อง คือ หลักจากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ได้ประชุมหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง นายอำเภอ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตรัง ประมงจังหวัดตรัง สมาคมชาวประมงอำเภอกันตัง ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ร่วมพิจารณารื้อหรือเพื่อร่วมหา มาตรการ โดยได้ดำเนินการรื้อถอนอวนปลากระเบน และเบ็ดราไวในพื้นที่เสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อ พะยูนและโลมา พร้อมทั้งประกาศพื้นที่เป็นเขตห้ามใช้เครื่องมือผิดกฎหมายเพิ่มเติม

“เราเจอพะยูนที่หาดยาว ปี 54 เอาซากพะยูนไปหน้าศาลากลางจังหวัด ไปกับรถ กระบะหลายคัน โดยมีแกนนำแต่ละพื้นที่ทั้งหมด เพราะผลการพิสูจน์เบ็ดเบ็ดราไว”

“ยอมรับว่าเราอาศัยพะยูน เพราะถ้าเราเรียกร้องเพียงแค่ความเป็นอยู่ ไม่มีใครเห็น ความสำคัญหรอก แต่เราใช้พะยูนซึ่งเป็นสัญลักษณ์จังหวัดตรัง ก็มีคนสนใจมากขึ้น ภาครัฐให้ ความสำคัญมากขึ้น รับผิดชอบให้การช่วยเหลือ และประมงด้วยกันเองก็มีความสำนึกมากขึ้น เห็นความสำคัญของทรัพยากรมากขึ้น” หนึ่งในผู้เข้าร่วม และเป็นความคิดเห็นในฐานะผู้เข้าร่วม เรียกร้อง เขาคือประธานฉก. หรือชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเลบ้านเกาะมุกด์ ชายรูปร่างเล็ก ผม ปรกหน้า หนวดเครารุงรังเสมือนพวกโจรสลัด จากนักฆ่ามาเป็นนักอนุรักษ์ อีกหนึ่งผู้ซึ่งได้รับฉายา เช่นนี้ เขาเป็นหนึ่งในการใช้สิทธิของชุมชนคนทะเล ได้นำพะยูนที่ถูกอวนลากอวนรุนของเรือประมง พาณิชย์ โดยช่วยกันนำซากศพพะยูนไปยังศาลากลางจังหวัดตรัง เพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องของภาครัฐหันมาสนใจการบุกรุกล้ำหน้าน้ำชายฝั่งของกลุ่มนายทุน โดยเฉพาะการปิดล้อมล้ำมรดกและเรียกร้องให้ความยุติธรรมต่ออุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม”

เดือนพฤษภาคม ปีพ.ศ.2556 ชมรมประมงพื้นบ้าน เรียกร้องให้จังหวัดตรังช่วยแก้ไขอวนลากจากประมงนอกพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านพบและสังเกตการณ์ว่ามีชาวประมงนอกพื้นที่ เรือประมงพาณิชย์เข้ามาลักลอบทำการประมงในพื้นที่อนุรักษ์ช่วงฤดูปิดอ่าว (ตามประกาศกรมประมง ปิดอ่าวอันดามัน ฤดูปลาวางไข่ จ.ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง ตั้งแต่วันที่ 1 เม.ย.-30 มิ.ย) ทำให้อวนปูของชาวประมงพื้นบ้านได้รับความเสียหายในหลายพื้นที่ โดยเรียกร้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหาทางดำเนินการ

ผลการเรียกร้อง ผู้ว่าราชการสั่งการให้มีการตรวจสอบเรือประมงพาณิชย์ที่ลักลอบเข้ามาทำการประมงอย่างเร่งด่วน

สำหรับการเรียกร้องในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าสังเกตการณ์แกนนำประมงพื้นบ้านถึงการเรียกร้อง ต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจคือผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ในการดำเนินการ ติดตาม สั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการต่อผู้กระทำความผิด โดยมีประมงพื้นบ้านมาร่วมประมาณ 20 คน และมีตัวแทนเข้าเจรจา และให้แกนนำสตรีประมงพื้นบ้านนำในการเจรจาด้วยน้ำเสียงเข้มขัน โดยได้รับการเปิดเผยจากแกนนำชมรมประมงพื้นบ้านว่า เป็นกลยุทธ์การเจรจาที่ให้สตรีนำและใช้น้ำเสียงดุขัน เพื่อเป็นการกดดันให้ภาครัฐดำเนินการอย่างเร่งด่วน

และมันก็เป็นพลังสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่น้องวิวครูสอนศาสนาบ้านเกาะมุกต์ว่าไว้ “เมื่อเรามีกลุ่ม เราจะมีพลัง ภาครัฐจะฟังเรา เขาจะไม่กล้าเพิกเฉยต่อสิ่งที่เราเสนอ”

จากการสนทนากลุ่ม แกนนำได้ยกตัวอย่างการกดดันภาครัฐ เช่น การเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ให้พื้นที่เป็นประกาศคุ้มครองพื้นที่หญ้าทะเล เรือปั่น การยกเลิกบอลลูน ผลักดันเรื่องป่าชุมชน ปี2556 มีนวัตกรรมใหม่ 3 อบต. ออกข้อบัญญัติการดูแลทรัพยากรทางทะเล (พะยูน โลมา เต่า) ซึ่งก่อนดำเนินการกดดันภาครัฐกลุ่มต้องปรึกษากันภายในก่อน

ส่วนประเด็นของประท้วงจะเป็นเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย สัตว์สงวนหายากที่เกิดมีผลกระทบจากเครื่องมือประมง อาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน (อวนรุน) การผลักดันให้อวนลาก อวนรุนหมดในจังหวัดตรัง การประกาศจังหวัดให้เป็นพื้นที่คุ้มครอง นโยบายจังหวัดบังคับใช้กฎหมาย แนวทางการแก้ไขการจัดการทรัพยากร การขยายแนวเขตจาก 3,000 เมตร 5,400 เมตร

สำหรับส่วนสำคัญการกดดันภาครัฐนั้น แกนนำกลุ่มระบุว่ามาจากการรวมกลุ่มของเครือข่ายและเป็นวิธีรบก่อนเจรจา แต่ช่วงหลังมาเราใช้สันติวิธี เจริญก่อนรบ ข้อดี คือประหยัดทรัพยากรคน ไม่ต้องมีกำลังคนมากในการเจรจา แต่ในขณะที่เดียวกันก็เกิดเป็นข้อเสีย คือคณะกรรมการ หรือผู้มีอำนาจไม่ทำตามนโยบาย ทำให้เกิดปัญหาเพิ่มขึ้น

“ถ้าพูดเรื่องการข้อบังคับ ข้อบัญญัติ เรียกร้องกฎหมายนั้นการเจรจาก็ได้ผลว่าเพราะว่า ในการทำงานเป็นเครือข่ายสามารถคุยกันง่าย งบประมาณลงมาในพื้นที่ก็มากขึ้น มันจะได้ อย่างเสียอย่าง การประสานงานง่ายขึ้น บางครั้งก็มีโอกาสในวิกฤต ต้องปรับ ต้องเรียนรู้กันไป”

วงสนทนากลุ่ม ระบุอีกว่า เหตุการณ์ประท้วงส่วนใหญ่ได้ผล เพราะกลุ่มเป็นหน่วยงานภาคประชาชน เป็นตัวของตนเอง มติร่วมที่เป็นของเครือข่าย การเจรจาที่ไม่ได้ผลจะเป็นเรื่องนโยบาย

การประชุม การปรึกษาหารือ ในนามของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง มีความคืบหน้าในการดำเนินการ ซึ่งเป็นผลต่อการสร้างพลังภาคประชาชนของกลุ่มประมงพื้นบ้าน

“เราต้องมีการประสานงานกัน ค่อยแลกเปลี่ยนเพื่อช่วยตักเตือนและดูแลพื้นที่ ในการประชุมแต่ละครั้งพยายามดึงพื้นที่ใหม่ๆมาร่วม ปัญหาไหนที่กลุ่มแก้ไม่ได้ ให้รัฐเข้ามาช่วยแก้ไข”

มีเหตุการณ์การเรียกร้องและประท้วงในนามของชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังทั้งในรูปแบบการประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ การพบปะผู้มีอำนาจการตัดสินใจเพื่อหาข้อยุติและข้อตกลงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลตรัง แต่สำหรับกลุ่มเขตเลเสบ้านมิได้ทำการเคลื่อนไหวในนามกลุ่มด้วยวิธีการประท้วง แต่เป็นวิธีการณรงค์ด้วยการจัดโครงการกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในพื้นที่ ประชาชนนอกพื้นที่ สื่อมวลชนเห็นความสำคัญ และร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ด้วยโครงการปลูกป่าชายเลน อนุรักษ์หญ้าทะเล ปล่อยพันธุ์สัตว์ ซึ่งจัดในพื้นที่แต่ละบ้านของเขตเลและใช้ชื่อโครงการที่แตกต่างกันออกไป เช่น บ้านน้ำราบ จะจัดโครงการปลูกป่าชายเลน อนุรักษ์หญ้าทะเล ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 80 พรรษา มหาราชินี ซึ่งบ้านน้ำราบจะจัดโครงการลักษณะนี้ในเดือนสิงหาคม และธันวาคม ของทุกปี บ้านเกาะมุกด์ จัดโครงการรวมพลคนรักเกาะมุกด์ ในขณะที่ควนตุงจัดโครงการปลูกป่าชายเลนในเดือนสิงหาคม และธันวาคม ของทุกปีเช่นเดียวกัน ส่วนบ้านฉางกลางมีนักเรียน นักศึกษาปลูกป่าชายเลน โดยทุกบ้านที่จัดโครงการกิจกรรมมีเป้าหมายเดียวกัน คือการรวมพลังกำลังของคนอนุรักษ์ให้สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์

1.5 ลักษณะการสื่อสาร

เขตเลเสบ้านเกิดขึ้นจากการพูดคุย ร่วมแก้ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ผิดประเภท เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรธรรมชาติ และในการวิจัยรูปแบบการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเสบ้านในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งจากพื้นที่ 4 บ้าน บ้านน้ำราบ บ้านเกาะมุกด์ บ้านควนตุง บ้านฉางกลาง พบว่า ระยะเวลาที่ยาวนานถึง 9 เดือน เพื่อพูดคุยข้อตกลงการจัดทำเขตและกำหนดกฎข้อบังคับในแนวเขตเลเสบ้านนั้น แกนนำและสมาชิกใช้วิธีการพูดคุยทั้งเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ กระทั่งได้เขตที่แน่ชัดและกติกาของกลุ่มเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กลุ่มเขตเลเสบ้าน ยังคงใช้วิธีการสื่อสารด้วยการพูดคุยทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการเช่นเดียวกัน โดยสามารถอธิบายรายละเอียด ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การสื่อสารภายใน
2. การสื่อสารภายนอก

การสื่อสารภายใน

การสื่อสารภายใน หมายถึง การส่งสารและรับสารผ่านสื่อบุคคลของกลุ่มประมงพื้นบ้าน 4 หมู่บ้าน ในเขตเลเสบ้าน ได้แก่ บ้านน้าราบ บ้านเกาะมุกด์ บ้านควนตุงกู บ้านฉางหลาง โดยแกนนำและสมาชิกประมงพื้นบ้านเขตเลเสบ้านเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสารในขณะเดียวกัน เนื่องจากต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากการลาดตระเวน การร่วมเฝ้าระวังร่วมกัน

วิธีการสื่อสารภายใน

1. การประชุมกลุ่มทั้งแบบทางการ และไม่เ็นทางการ โดยการดำเนินการประชุมที่เป็นทางการ มีดังนี้

การประชุมกลุ่มที่เป็นทางการ

บ้านน้าราบ ทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน คณะกรรมการหลักจะมาพร้อมเพรียงและเตรียมการดำเนินการในเวลา 12.30 น. และเวลา 14.00 น. สมาชิกจะพร้อมและเริ่มทำการประชุม เป็นการประชุมกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน และวาระที่เกี่ยวข้องด้านเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

บ้านเกาะมุกด์ ทุกวันที่ 20 ของเดือน เป็นการประชุมกลุ่มบ้านมั่นคงของหมู่บ้าน และวาระที่เกี่ยวข้องด้านเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

บ้านควนตุงกู ขึ้น 15 ค่ำของทุกเดือน เนื่องจากเป็นวันที่สมาชิกเว้นจากการทำประมงเนื่องจากเป็นวันพระ

การประชุมกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มเล็ก สภากาแฟเข้ามิดก่อนออกเรือหาปลา เก็บอวนปู ซึ่งกลุ่มประมงพื้นบ้าน 4 หมู่บ้านนี้ใช้วิธีการประชุมแบบไม่เป็นทางการมากที่สุด ซึ่งจะเป็นการสื่อสารระหว่างแกนนำในบ้านเดียวกัน แกนนำระหว่าง 4 หมู่บ้าน โดยสลับกันเดินทางไปร่วมพูดคุยทั้งในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน และบางครั้งก็เป็นสมาชิกประมงในพื้นที่ร่วมกับแกนนำ เครือข่ายด้วย

“บางที่เรานั่งคุยกันจนค่ำมืด ดึกๆ คุยกันเรื่องการวางแผนเขตนี้แหละ โดยเฉพาะที่เริ่มแบ่งแนวเขตและต้องเจรจาข้อตกลงกติกา คุยกันทุกวัน มากทีเดียว”

นอกจากนั้น สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังทั้ง 5 อ่าวในทะเลตรังประกอบด้วย อ่าวประเหลียน อ่าวกลางน้ำ อ่าวสิเกาอ่าวปากน้ำ อ่าวเขตทะเลเสบ้าน มี 4 หมู่บ้านคือ ควนตุงกู น้าราบ เกาะมุกด์ ฉางหลาง จะประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการทุกเดือนในวันที่ 9 และ 17 ของเดือน โดยมีตัวแทนจากทุกบ้านในทุกอ่าวทะเลตรัง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ไบโม่เขียว อำเภอ ชุดปฏิบัติการณ์เฉพาะกิจทางทะเล (ตำรวจ) มหาวิทยาลัยราชวงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง มูลนิธิอันตามัน เพื่อร่วมพูดคุยในประเด็นปัญหาของประมงพื้นบ้านและหาทางออกร่วมกัน

2. การใช้สื่อบุคคลและสื่อเครื่องมือสื่อสารโทรศัพท์

การใช้สื่อบุคคลเพื่อสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจในทิศทาง เป้าหมาย เดียวกัน หากบุคคลที่ไปสื่อสารด้วยไม่สามารถทำความเข้าใจได้ เช่น การขอร้องให้เลิกใช้เครื่องมือที่ ผิดกฎหมายและผิดประเภท ก็จะส่งบุคคลที่ผู้นั้นยอมรับและนับถือเข้าร่วมในการเจรจาต่อรองเพื่อ สร้างความเข้าใจอีกครั้ง และหากยังไม่สามารถเจรจาก็ จะทำวิธีการเดิม คือให้บุคคลที่ผู้นั้นไว้วางใจ เข้าเจรจาเพื่อคลี่คลาย กระทั่งสามารถเจรจาต่อรองได้ช่วยยุติของการเจรจา

“กลุ่มที่จะต้องปะทะกับผู้อื่นมากที่สุด คือชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล ซึ่ง ต้องใจเย็นมาก”

“ผู้ใหญ่บ้านดูแลไม่ทั่วถึง เราต้องช่วยกันดูแล ช่วยกันไกล่เกลี่ย”

สำหรับเครื่องมือสื่อสารโทรศัพท์ ต้องยอมรับว่า ปัจจุบันเป็นเครื่องมือที่สามารถ ติดต่อสื่อสาร รวดเร็ว ทันการณ์ ดังนั้น กลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังเขตเลเสบ้านก็ใช้โทรศัพท์เพื่อ แฉ่งในกรณีการประชุมด่วน การรวมพลเพื่อการเรียกร้อง สนับสนุน เคลื่อนไหว การแจ้งข่าวสารการ เฝ้าระวังทางทะเล

การสื่อสารภายนอก

การสื่อสารภายนอก หมายถึง การส่งสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อ สิ่งพิมพ์ แผ่นพับของเขตเลเสบ้าน โดยมีผู้รับสารเป็นบุคคลภายนอก

วิธีการสื่อสาร

1. การจัดประชุม เวทีเสวนา การจัดเวทีเสวนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากรธรรมชาติโดยหน่วยงาน องค์กรต่างๆ

“เราควรพูดในเวทีประชุมโดยมีผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจร่วมรับฟัง เพื่อแก้ไขปัญหา และตัดสินใจได้ เพราะหากไม่มีผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจแล้ว พูดไปก็ไร้ประโยชน์ และบางครั้งอาจมี ผลกระทบในทางลบกับตัวเราเองอีก”

2. การจัดโครงการ กิจกรรมเพื่อเล่าเรื่องแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละบ้านจะมีแผนงานของ ตนเอง และแต่ละพื้นที่จะมีกิจกรรมที่จะนำเสนอให้สาธารณะ รวมทั้งคนในและนอกพื้นที่ได้รับรู้และ เข้าใจ โดยจะมีความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา มูลนิธิอัน ดามัน

“เราใช้การประชาสัมพันธ์โครงการ กิจกรรมทั้งจากภายในและภายนอกมาร่วม กิจกรรมทั้งวันพ่อ วันแม่ ประชาสัมพันธ์ทั้งทางบกทางทะเล หน่วยงานภาครัฐจะจัดสรรงบประมาณ ให้ ส่วนใหญ่จะเป็นกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มูลนิธิอันดามัน”

3. การประชาสัมพันธ์ ด้วยสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้าย การเล่าเรื่องราวของกลุ่มใน แต่ละบ้าน ณ ที่ทำการกลุ่ม เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับรู้และศึกษา

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับการวิจัยเรื่องรูปแบบการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเสบ้าน จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเครื่องมือแบบสอบถาม มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตเลเส (สี่) บ้าน

ข้อมูลส่วนบุคคล n = 400	จำนวน	ร้อยละ
หมู่บ้าน		
บ้านฉางกลาง	126	31.50
บ้านควนตุงกู	71	17.75
บ้านเกาะมุกด์	111	27.75
บ้านน้ำราบ	92	23.00
เพศ		
ชาย	226	56.47
หญิง	174	43.53
อายุ		
วัยรุ่น (13-17 ปี)	10	2.50
วัยหนุ่มสาว (18-35 ปี)	159	39.75
วัยกลางคนช่วงต้น (36-45 ปี)	127	31.75
วัยกลางคนช่วงปลาย (46-60 ปี)	82	20.50
วัยสูงอายุ (61 ปีขึ้นไป)	22	5.50
ศาสนา		
พุทธ	101	25.25
อิสลาม	299	74.75
สถานภาพ		
โสด	59	14.75
สมรส	323	80.75
หม้าย/แยกกันอยู่/หย่าร้าง	18	4.50
การศึกษา		
ไม่รู้หนังสือ	16	4.00
ประถมศึกษา/เทียบเท่า	247	61.75

ข้อมูลส่วนบุคคล n = 400	จำนวน	ร้อยละ
ม.ต้น/เทียบเท่า	65	16.25
ม.ปลาย/ปวช. เทียบเท่า	44	11.00
อนุปริญญา ปวส./เทียบเท่า	10	2.50
ปริญญาตรี	18	4.50
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
สถานะ		
ผู้นำกลุ่ม	3	0.75
คณะกรรมการเขตเลเส(สี่)บ้าน	3	0.75
สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน	225	56.25
ประชาชนทั่วไป	169	42.25
	400	100.00

จากตารางที่ 4.2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากบ้านฉางกลาง จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 รองลงมาคือบ้านเกาะมุกด์ จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.75 บ้านน้ำราบ จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 และบ้านควนตุงกู จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ตามลำดับ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายมีจำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.47 เพศหญิงจำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.53 อยู่ในวัยหนุ่มสาว(18-35 ปี) มีจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.75 รองลงมา เป็นวัยกลางคนช่วงต้น (36-45 ปี) จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 และวัยกลางคนช่วงปลาย (46-60 ปี) จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 74.75 รองลงมานับถือศาสนาพุทธ จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.25 สถานภาพสมรส จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 80.75 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่คือระดับประถมศึกษา/เทียบเท่า จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 และมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านจำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25

ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขต
เลเส (สี่) บ้าน

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่ม
ประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านกลุ่ม/เครือข่าย

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
กลุ่ม/เครือข่าย								
1. เมื่อท่านพบปัญหา ผลกระทบต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ท่านร่วม ปรึกษาหารือกับกลุ่ม	52 16.72%	87 27.97%	125 40.19%	40 12.86%	7 2.25%	311 77.75%	71 17.75%	18 4.50%
2. สมาชิกในกลุ่มรัก และหวงแหน ทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากร สิ่งแวดล้อม	61 19.12%	119 37.30%	99 31.03%	31 9.72%	9 2.82%	319 79.75%	62 15.50%	19 4.75%
3. สมาชิกมีความผูกพัน บ้านที่อยู่อาศัยใน ปัจจุบัน	124 37.92%	110 33.64%	56 17.13%	15 4.59%	22 6.73%	327 81.75%	52 13.00%	21 5.25%
4. สมาชิกมีความผูกพัน กับกลุ่ม	36 11.01%	99 30.28%	96 29.36%	53 16.21%	43 13.15%	327 81.75%	49 12.25%	24 6.00%
5. กลุ่ม/เครือข่ายมาจาก ความสัมพันธ์ที่เกิด จากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ แบ่งปัน ประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน	43 13.07%	76 23.10%	113 34.35%	48 14.59%	49 14.89%	329 82.25%	49 12.25%	22 5.50%
6. กลุ่ม/เครือข่ายได้รับ การช่วยเหลือ สนับสนุนจากมูลนิธิ อันตามัน	45 13.72%	80 24.39%	90 27.44%	58 17.68%	55 16.77%	328 82.00%	53 13.25%	19 4.75%

จากตารางที่ 4.3 แสดงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่ม
ประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านกลุ่ม / เครือข่าย โดยวัดจากความคิดเห็นระดับมากที่สุดและ
มาก พบว่า สมาชิกมีความผูกพันบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.56 รองลงมา

สมาชิกในกลุ่มรักและหวงแหนทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 56.42 และสมาชิกมีความผูกพันกับกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 41.29 น้อยที่สุด คือ กลุ่ม/เครือข่ายมาจากความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน คิดเป็นร้อยละ 36.17 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่เคยมากที่สุด คือ เมื่อท่านพบปัญหา ผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท่านร่วมปรึกษาหารือกับกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 17.75 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ทราบมากที่สุด คือ สมาชิกมีความผูกพันบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน คิดเป็นร้อยละ 6.00

ตารางที่ 4.4 แสดงข้อมูลลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านการมีส่วนร่วม

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
การมีส่วนร่วม								
7. ท่านมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	34 10.73%	96 30.28%	118 37.22%	49 15.46%	20 6.31%	317 79.25%	70 17.50%	13 3.25%
8. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม กติกา การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	44 13.75%	93 29.06%	107 33.44%	53 16.56%	23 7.19%	320 80.00%	71 17.75%	9 2.25%
9. ท่านมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น แนวปะการัง ป่าชายเลน หญ้าทะเล สัตว์น้ำวัยอ่อนทางทะเล	59 17.30%	124 36.36%	106 31.09%	33 9.68%	19 5.57%	341 85.25%	47 11.75%	12 3.00%
10. ท่านได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล	121 32.53%	113 30.38%	78 20.97%	28 7.53%	32 8.60%	372 93.00%	22 5.50%	6 1.50%

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
11. ท่านมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไปได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางทะเล	57 15.92%	87 24.30%	131 35.69%	44 12.29%	39 10.89%	358 89.50%	37 9.25%	5 1.25%
12. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเล เช่น การใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	58 16.67%	89 25.57%	107 30.75%	49 14.08%	45 12.93%	348 87.00%	46 11.50%	6 1.50%

จากตารางที่ 4.4 แสดงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตทะเล (สี่) บ้าน ด้านการมีส่วนร่วม โดยวัดจากความคิดเห็นระดับมากที่สุดและมาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.91 รองลงมามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม กติกา การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 53.66 และมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเล เช่น การใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 42.24 น้อยที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 41.01 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่เคยมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม กติกา การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 17.50 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ทราบมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 3.25

ตารางที่ 4.5 แสดงข้อมูลลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่ม
ประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านผู้นำ

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
ผู้นำ								
13. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ	48 14.20%	87 25.74%	100 29.59%	60 17.75%	43 12.72%	338 84.50%	51 12.75%	11 2.75%
14. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นผู้กำหนดทิศทางร่วมกับสมาชิกและให้สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจ	49 14.50%	96 28.40%	90 26.63%	54 15.98%	49 14.50%	338 84.50%	46 11.50%	16 4.00%
15. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเขตเลเส (สี่) บ้าน มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	56 16.67%	92 27.38%	89 26.49%	52 15.48%	47 13.99%	336 84.00%	41 10.25%	23 5.75%
16. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มกล้าเผชิญหน้าต่อหน่วยงานราชการ/เอกชน เพื่อเรียกร้อง แสดงออกถึงการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล	66 20.18%	86 26.30%	79 24.16%	57 17.43%	39 11.93%	327 81.75%	50 12.50%	23 5.75%

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
17. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้	49 14.67%	82 24.55%	100 29.94%	49 14.67%	54 16.17%	334 83.50%	41 10.25%	25 6.25%
18. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของสมาชิก	55 16.92%	103 31.69%	94 28.92%	39 12.00%	34 10.46%	325 81.25%	46 11.50%	29 7.25%
19. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการและมูลนิธิอันตามัน	48 15.05%	93 29.15%	103 32.29%	39 12.23%	36 11.29%	319 79.75%	48 12.00%	33 8.25%
20. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มยินดีให้ความร่วมมือเสมอ	60 18.29%	90 27.44%	92 28.05%	45 13.72%	41 12.50%	328 82.00%	46 11.50%	26 6.50%

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านผู้นำ โดยวัดจากความคิดเห็นระดับมากที่สุดและมาก พบว่า ผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของสมาชิก มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.61 รองลงมา ผู้นำกลุ่มกล้าเผชิญหน้าต่อหน่วยงานราชการ/เอกชน เพื่อเรียกร้อง แสดงออกถึงการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล คิดเป็นร้อยละ 46.48 และผู้นำกลุ่มผู้นำกลุ่มได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มยินดีให้ความร่วมมือเสมอ คิดเป็นร้อยละ 45.73 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่เคยมากที่สุด คือ ผู้นำกลุ่มมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.75 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ทราบมากที่สุด คือ ผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการ และมูลนิธิอันตามัน คิดเป็นร้อยละ 8.25

ตารางที่ 4.6 แสดงข้อมูลลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่ม
ประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านการเคลื่อนไหว

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
การเคลื่อนไหว								
21. ท่านเรียกร้องต่อรัฐ โดยผ่านตัวแทนทาง การเมือง	33 11.66%	53 18.73%	79 27.92%	77 27.21%	41 14.49%	283 70.75%	93 23.25%	24 6.00%
22. ท่านต่อสู้เพื่อความ เข้มแข็งของกลุ่ม/ เครือข่าย	37 12.29%	78 25.91%	96 31.89%	47 15.61%	43 14.29%	301 75.25%	82 20.50%	17 4.25%
23. ท่านคิดว่าผู้ที่เข้าร่วม การต่อสู้เพื่อปกป้อง ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรทาง ทะเลมาจากกลุ่มที่มี ความเชื่อเหมือนกัน	39 12.19%	100 31.25%	96 30.00%	42 13.13%	43 13.44%	320 80.00%	51 12.75%	29 7.25%
24. ท่านได้แสดงออกถึง การต่อสู้ในการ ปกป้องทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรทางทะเล	55 16.52%	99 29.73%	105 31.53%	37 11.11%	37 11.11%	333 83.25%	53 13.25%	14 3.50%
25. ท่านพร้อมออกมา ต่อสู้เพื่อความถูกต้อง หากเห็นความไม่ชอบ มาพากลของรัฐและ การเอาผลประโยชน์ จากนายทุน หรือกลุ่ม เรือประมงพาณิชย์	100 29.15%	95 27.70%	65 18.95%	46 13.41%	37 10.79%	343 85.75%	38 9.50%	19 5.75%

จากตารางที่ 4.6 ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมง
พื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านการเคลื่อนไหว โดยวัดจากความคิดเห็นระดับมากที่สุดและมาก พบว่า
กลุ่มตัวอย่างพร้อมออกมาต่อสู้เพื่อความถูกต้องหากเห็นความไม่ชอบมาพากลของรัฐและการเอา
ผลประโยชน์จากนายทุน หรือกลุ่มเรือประมงพาณิชย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.85 รองลงมาได้
แสดงออกถึงการต่อสู้ในการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล คิดเป็นร้อยละ
46.25 และผู้ที่เข้าร่วมการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลมาจากกลุ่มที่
มีความเชื่อเหมือนกัน คิดเป็นร้อยละ 43.44 น้อยที่สุด คือ การเรียกร้องต่อรัฐโดยผ่านตัวแทนทาง

การเมือง คิดเป็นร้อยละ 30.39 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่เคย มากที่สุด คือ การเรียกร้องต่อรัฐโดยผ่านตัวแทนทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 23.25 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ทราบ มากที่สุด คือ ผู้ที่เข้าร่วมการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลมาจากกลุ่มที่มีความเชื่อเหมือนกัน คิดเป็นร้อยละ 7.25

ตารางที่ 4.7 แสดงข้อมูลลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านการสื่อสาร

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
การสื่อสาร								
26. การติดต่อสื่อสารระหว่าง ท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการ พูดคุยต่อหน้า	67 20.94%	67 20.94%	83 25.94%	69 21.56%	34 10.63%	320 80.00%	69 17.25%	11 2.75%
27. การติดต่อสื่อสารระหว่าง ท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการ ประชุมกลุ่ม	61 19.12%	80 25.08%	85 26.65%	59 18.50%	34 10.66%	319 79.75%	66 16.50%	15 3.75%
28. การติดต่อสื่อสารระหว่าง ท่านกับสมาชิก ใช้วิธีการ ประชุมกลุ่ม	59 18.10%	74 22.70%	87 26.69%	63 19.33%	43 13.19%	326 81.50%	63 15.75%	11 2.75%
29. การติดต่อสื่อสารระหว่าง ท่านกับสมาชิก ใช้วิธีการ พูดคุยต่อหน้า	63 19.27%	65 19.88%	82 25.08%	77 23.55%	40 12.23%	327 81.75%	62 15.50%	11 2.75%
30. กลุ่ม/เครือข่าย/ผู้นำ/ สมาชิก มีประชุม การ แสดงความคิดเห็นถึงการ แก้ไขปัญหาอยู่เสมอ	50 15.02%	83 24.92%	80 24.02%	64 19.22%	56 16.82%	333 83.25%	46 11.50%	21 5.25%
31. การเสนอข้อมูลข่าวสาร จากสื่อมวลชนถึงการ ต่อสู้ของกลุ่ม เช่น ทีวี หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยู ท้องถิ่น ส่งผลต่อการ อนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ทางทะเลในเขตเลเส(สี่) บ้าน	38 11.76%	81 25.08%	91 28.17%	51 15.79%	62 19.20%	323 80.75%	48 12.00%	29 7.25%

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น						ไม่เคย	ไม่ทราบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม		
32. การพูดคุย การประชุม กลุ่มมีส่วนช่วยให้สมาชิกมี ความสนใจ และเห็น ความสำคัญของทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ทางทะเล รวมทั้งร่วมเฝ้า ระวังมากยิ่งขึ้น	46 13.73%	103 30.75%	89 26.57%	45 13.43%	52 15.52%	335 83.75%	45 11.25%	20 5.00%
33. ท่านได้รับความรู้จากการ ประชุมกลุ่ม	46 14.20%	89 27.47%	92 28.40%	56 17.28%	41 12.65%	324 81.00%	56 14.00%	20 5.00%
34. กลุ่ม มีการเสวนา อภิปรายร่วมกับหน่วยงาน ราชการเพื่อร่วมหาแนว ทางการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ทางทะเล	45 13.89%	96 29.63%	85 26.23%	50 15.43%	48 14.81%	324 81.00%	46 11.50%	30 7.50%

จากตารางที่ 4.7 ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส(สี่)บ้าน ด้านการสื่อสาร โดยวัดจากความคิดเห็นระดับมากที่สุดและมาก พบว่า การพูดคุย การประชุมกลุ่มมีส่วนช่วยให้สมาชิกมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งร่วมเฝ้าระวังมากยิ่งขึ้น มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.48 รองลงมา กลุ่ม มีการเสวนา อภิปรายร่วมกับหน่วยงานราชการเพื่อร่วมหาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล คิดเป็นร้อยละ 43.52 และการติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการประชุมกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 44.20 น้อยที่สุด คือ การเสนอข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนถึงการต่อสู้ของกลุ่ม เช่น ทวี หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยูท้องถิ่น ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลในเขตเลเส(สี่)บ้าน คิดเป็นร้อยละ 36.84 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่เคย มากที่สุด คือ การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการพูดคุยต่อหน้า มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.25 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าไม่ทราบ มากที่สุด คือ กลุ่ม มีการเสวนา อภิปรายร่วมกับหน่วยงานราชการเพื่อร่วมหาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลคิดเป็นร้อยละ 7.50

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละของลักษณะการเมืองภาคประชาชน
ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน

ประเด็น		\bar{X}	S.D	ร้อยละ	แปลผล
กลุ่ม/เครือข่าย		3.91	1.58	78.20	มาก
1. เมื่อท่านพบปัญหา ผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท่านร่วมปรึกษาหารือกับกลุ่ม	311	4.06	1.46	81.20	มาก
2. สมาชิกในกลุ่มรักและหวงแหนทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	319	4.14	1.40	82.80	มาก
3. สมาชิกมีความผูกพันบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	327	4.35	1.40	87.00	มากที่สุด
4. สมาชิกมีความผูกพันกับกลุ่ม	327	3.69	1.66	73.80	มาก
5. กลุ่ม/เครือข่ายมาจากความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	329	3.63	1.68	72.60	มาก
6. กลุ่ม/เครือข่ายได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนจากมูลนิธิ อื่นตามัน	328	3.59	1.72	71.80	มาก
การมีส่วนร่วม		3.76	1.46	75.20	มาก
7. ท่านมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	317	3.84	1.51	76.80	มาก
8. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม กติกา การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	320	3.83	1.52	76.60	มาก
9. ท่านมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น แนวปะการัง ป่าชายเลน หญ้าทะเล สัตว์น้ำวัยอ่อนทางทะเล	341	3.90	1.38	78.00	มาก
10. ท่านได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล	372	3.88	1.36	77.60	มาก
11. ท่านมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไปได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางทะเล	358	3.53	1.43	70.60	มาก
12. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเล เช่น การใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	348	3.57	1.53	71.40	มาก
ผู้นำ		3.74	1.66	74.80	มาก
13. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ	338	3.59	1.59	71.80	มาก
14. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นผู้กำหนดทิศทางร่วมกันกับสมาชิกและให้สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจ	338	3.61	1.63	72.20	มาก

ประเด็น		\bar{X}	S.D	ร้อยละ	แปลผล
15. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเขตเลเส (สี่) บ้าน มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน คือการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	336	3.68	1.67	73.60	มาก
16. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มกล้าเผชิญหน้าต่อหน่วยงานราชการ/เอกชน เพื่อเรียกร้อง แสดงออกถึงการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล	327	3.81	1.67	76.20	มาก
17. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้	334	3.62	1.71	72.40	มาก
18. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของสมาชิก	325	3.90	1.62	78.00	มาก
19. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการและมูลนิธิอื่นตามัน	319	3.89	1.67	77.80	มาก
20. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มยินดีให้ความร่วมมือเสมอ	328	3.81	1.66	76.20	มาก
การเคลื่อนไหว		3.83	1.68	76.60	มาก
21. ท่านเรียกร้องต่อรัฐโดยผ่านตัวแทนทางการเมือง	283	3.84	1.85	76.80	มาก
22. ท่านต่อสู้เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่าย	301	3.83	1.72	76.60	มาก
23. ท่านคิดว่าผู้ที่เข้าร่วมการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลมาจากกลุ่มที่มีความเชื่อเหมือนกัน	320	3.80	1.69	76.00	มาก
24. ท่านได้แสดงออกถึงการต่อสู้ในการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล	333	3.78	1.55	75.60	มาก
25. ท่านพร้อมออกมาต่อสู้เพื่อความถูกต้องหากเห็นความไม่ชอบมาพากลของรัฐและการเอาผลประโยชน์จากนายทุน หรือกลุ่มเรือประมงพาณิชย์	343	3.91	1.58	78.20	มาก
การสื่อสาร		3.70	1.69	74.00	มาก
26. การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการพูดคุยต่อหน้า	320	3.79	1.65	75.80	มาก
27. การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการประชุมกลุ่ม	319	3.83	1.64	76.60	มาก
28. การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับสมาชิก ใช้วิธีการประชุมกลุ่ม	326	3.69	1.66	73.80	มาก
29. การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับสมาชิก ใช้วิธีการพูดคุยต่อหน้า	327	3.66	1.67	73.20	มาก
30. กลุ่ม/เครือข่าย/ผู้นำ/สมาชิก มีประชุม การแสดงความคิดเห็นถึงการแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ	333	3.57	1.73	71.40	มาก
31. การเสนอข้อมูลข่าวสารจากสื่อสารมวลชนถึงการต่อสู้ของกลุ่ม เช่น ทวี หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยูท้องถิ่น ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลในเขตเลเส (สี่) บ้าน	323	3.61	1.79	72.20	มาก

ประเด็น		\bar{X}	S.D	ร้อยละ	แปลผล
32. การพูดคุย การประชุมกลุ่มมีส่วนช่วยให้สมาชิกมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งร่วมเฝ้าระวังมากยิ่งขึ้น	335	3.65	1.66	73.00	มาก
33. ท่านได้รับความรู้จากการประชุมกลุ่ม	324	3.73	1.66	74.60	มาก
34. กลุ่ม มีการเสวนา อภิปรายร่วมกับหน่วยงานราชการ เพื่อร่วมหาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล	324	3.75	1.73	75.00	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มากที่สุด คือ กลุ่ม/เครือข่าย คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 78.20 รองลงมา การเคลื่อนไหว คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.60 การมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 75.20 ผู้นำ คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 74.20 และการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 74.00 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า

1. ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านกลุ่ม/เครือข่าย โดยมีค่าเฉลี่ย 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.58 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 78.20 โดยพิจารณารายข้อ พบว่า สมาชิกมีความผูกพันบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.40 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 87.00 รองลงมา สมาชิกในกลุ่มรักและหวงแหนทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.40 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 82.80 และเมื่อท่านพบปัญหา ผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท่านร่วมปรึกษาหารือกับกลุ่ม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.46 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 81.20 ตามลำดับ ข้อที่ต่ำสุดคือ กลุ่ม/เครือข่ายได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนจากมูลนิธิอันตามัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.72 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 71.80

2. ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.46 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 75.20 โดยพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น แนวปะการัง ป่าชายเลน หาดทรายเลน สัตว์น้ำวัยอ่อนทางทะเล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.38 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 78.00 รองลงมา การได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.36 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 77.60 และมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.51 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.80 ตามลำดับ ข้อที่ต่ำสุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ

ประชาชนทั่วไปได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางทะเล อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.43 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 70.60

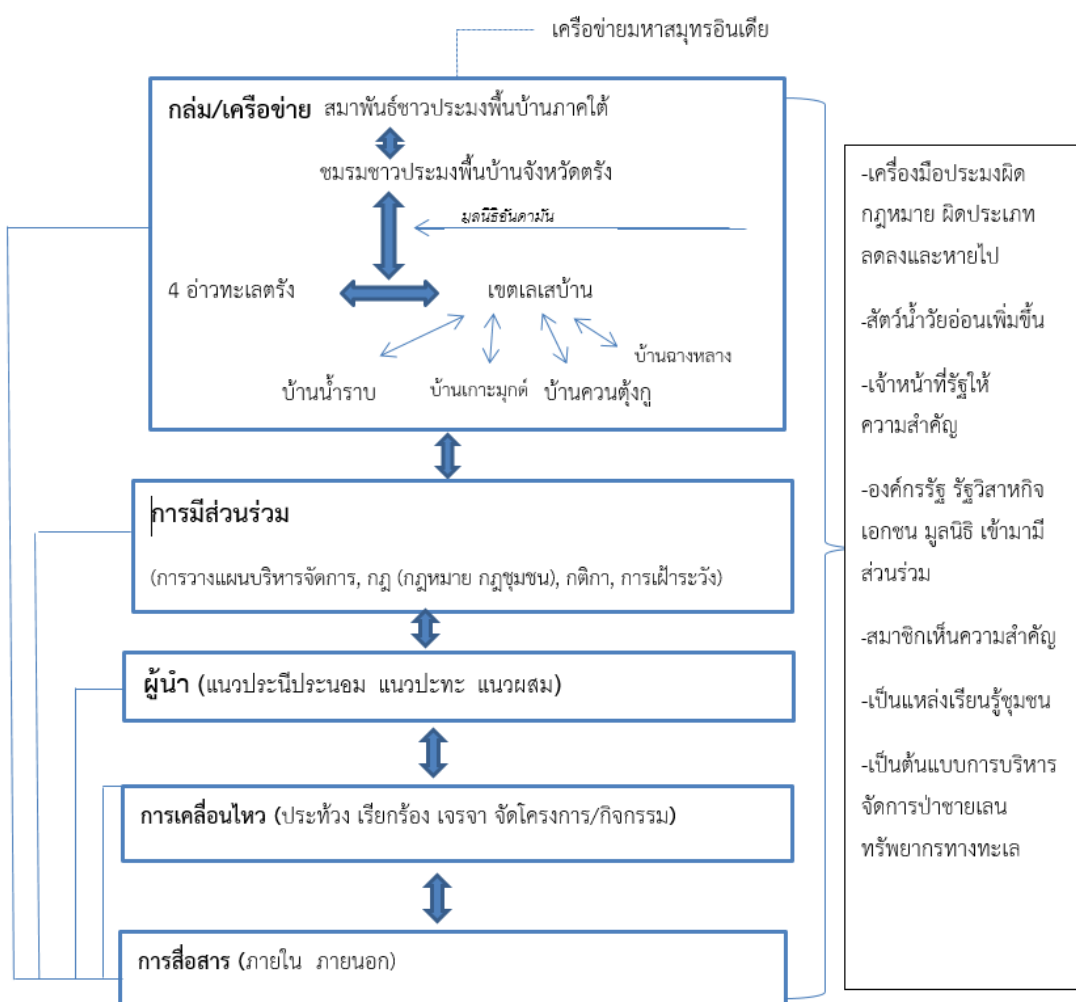
3. ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตทะเลสาบ (สี่) บ้าน ด้านผู้นำ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.66 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 74.80 โดยพิจารณารายข้อ พบว่า ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของสมาชิก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.62 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 78.00 รองลงมา ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานราชการ และมูลนิธิอันตามัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.67 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 77.80 และผู้นำกลุ่มกล้าเผชิญหน้าต่อหน่วยงานราชการ/เอกชน เพื่อเรียกร้อง แสดงออกถึงการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล ผู้นำกลุ่มได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มยินดีให้ความร่วมมือเสมอ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.67, 1.66 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.20 ตามลำดับ ข้อที่ต่ำสุดคือ ผู้นำกลุ่มมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.59 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 71.80

4. ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตทะเลสาบ (สี่) บ้าน ด้านการเคลื่อนไหว อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.68 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.60 โดยพิจารณารายข้อ พบว่า ท่านพร้อมออกมาต่อสู้เพื่อความถูกต้องหากเห็นความไม่ชอบมาพากลของรัฐและการเอาผลประโยชน์จากนายทุน หรือกลุ่มเรือประมงพาณิชย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.58 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 78.20 รองลงมาคือ เรียกร้องต่อรัฐโดยผ่านตัวแทนทางการเมือง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.85 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.80 และต่อสู้เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่าย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.72 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.60 ตามลำดับ ข้อที่ต่ำสุดคือ แสดงออกถึงการต่อสู้ในการปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.55 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 75.60

5. ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตทะเลสาบ (สี่) บ้าน ด้านการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.69 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 74.00 โดยพิจารณารายข้อ พบว่า การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการประชุมกลุ่ม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.64 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 76.60 รองลงมา การติดต่อสื่อสารระหว่างท่านกับผู้นำกลุ่ม ใช้วิธีการพูดคุยต่อหน้า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.65 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 75.60 และกลุ่มมีการเสวนา อภิปรายร่วมกับหน่วยงานราชการเพื่อร่วมหาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.73 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 75.00 ตามลำดับ ข้อที่ต่ำสุดคือ กลุ่ม/เครือข่าย/ผู้นำ/สมาชิก มีประชุม การแสดงความคิดเห็นถึงการแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.73 คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 71.40

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน

การศึกษาถึงรูปแบบการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตเลเสบ้านในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยได้นำผลการวิจัยทั้ง 2 วิธีนำมาวิเคราะห์ถึงลักษณะการเมืองภาคประชาชนลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกลุ่ม/เครือข่าย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำ ด้านการเคลื่อนไหว และด้านการสื่อสารสามารถแสดงเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 4.4 ลักษณะการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน จังหวัดตรัง

จากภาพแสดงรูปแบบการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน จังหวัดตรัง ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกลุ่ม/เครือข่าย

ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำ ด้านการเคลื่อนไหว และด้านการสื่อสาร โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ลักษณะกลุ่ม / เครือข่าย

กลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังมีความเชื่อมโยงเครือข่ายกับระดับชาติ และสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ โดยเครือข่ายมีฐานทรัพยากรและระบบนิเวศที่มีลักษณะที่เหมือนและคล้ายคลึงกัน มีเป้าหมายร่วมกันคือการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การเฝ้าระวังและหยุดใช้เครื่องมือประมงทำลายล้างในทุกพื้นที่ กลุ่มประมงพื้นบ้านยังรวมตัวกันเป็นชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังและเป็นแม่ข่าย แบ่งออกเป็น 5 อ่าว ได้แก่ อ่าวปะเหลียน อ่าวกลางน้ำ อ่าวสิเกา อ่าวปากน้ำ และอ่าวเขตทะเลเสบ้าน มี 4 หมู่บ้าน คือ ควนตุงกู น้ำราบ เกาะมุกต์ ฉางกลาง

1. ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการ โดยคัดเลือกแกนนำหลักของแต่ละบ้าน จากสมาชิก เพื่อทำหน้าที่แทนสมาชิก เช่น การประชุม กิจกรรมกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่ม
2. ดำเนินการภายใต้ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง นั้นหมายความว่าประมงพื้นบ้านในเขตทะเลเสบ้านเป็นสมาชิกชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง
3. จัดตั้งขึ้นเพื่อง่ายต่อการแบ่งเขตดูแลทะเลหน้าบ้านตนเอง
4. เป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาที่เดิมมีเพียงคณะกรรมการที่มาจากแต่ละบ้าน กระทั่งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเขตทะเล (สี่) บ้านชัดเจน ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารแนวเขตฯ 4 หมู่บ้าน ชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเล จังหวัดตรัง (ฉก.ทะเล) กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้าน 4 หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต.ในพื้นที่ โดยคณะกรรมการบริหารแนวเขตมาจากการแต่งตั้งตัวแทนชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจทางทะเลระดับหมู่บ้านของ 4 หมู่บ้าน บ้านละ 3 คน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านละ 1 คน นายก หรือผู้แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางสัก ตำบลไม้ฝาด และตำบลเกาะลิบง ตำบลละ 1 คน และเพื่อเป็นการบูรณาการร่วมกัน
5. กลุ่มมีวางแผนร่วมกันในการจัดการทรัพยากรทางทะเล และสามารถจัดการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ด้วยวิธีการจัดเวที การประชุมส่วนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
6. กลุ่มเกิดจากความรู้สึกของแกนนำซึ่งมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุการณ์สีนามิที่ทำให้เห็นคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ลักษณะการมีส่วนร่วม

หลักการสำคัญในการจัดการร่วมกันคือการเน้นความร่วมมือของชุมชนรอบอ่าวที่ใช้ทะเลร่วมกัน จนเกิดการร่วมวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ในด้านต่างๆ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันได้ของกลุ่มชาวประมงในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียง การร่วมกันกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ต่างๆ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งการจำกัดประเภทของเครื่องมือบางประเภทในบริเวณบางขอบเขตที่กำหนด (เขตอนุรักษ์หญ้าทะเล เขตสัตว์น้ำวัยอ่อน

ฯลฯ) การห้ามเครื่องมือประเภทที่ทำลายล้างอย่างเด็ดขาด การจำกัดและห้ามตามช่วงเวลา ตามฤดูกาลในบางพื้นที่ (ช่วงวางไข่ ช่วงระยะเติบโต) การร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศโดยรวม เช่นวางแนวปะการัง ปลูกป่าชายเลน โดยเขตเลเสบ้านได้กำหนดกฎกติกา การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรการประมงทะเลในพื้นที่แนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนสี่หมู่บ้านหรือเขตเลเสบ้านซึ่งมีหลักการสำคัญในการบริหารจัดการ มีดังต่อไปนี้

1. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันได้ของกลุ่มชาวประมงในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียง

2. กฎระเบียบข้อบังคับเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนดังนี้

2.1 การจำกัดเครื่องมือการประมง ในบริเวณขอบเขตที่กำหนด (เขตอนุรักษ์หญ้าทะเล เขตสัตว์น้ำวัยอ่อน) ประกอบด้วย เรืออวนรุน อวนประกอบเครื่องมือกระทุ้งน้ำ อวนชัก อวนทับตลิ่ง เบ็ดราไว ระเบิด ยาเบื่อ ลอบหรือไซปู ขนาดตาอวนต่ำกว่า 2 นิ้ว การดำหอยโดยใช้เครื่องมือ

2.2 การห้ามใช้เครื่องมือการประมง ได้แก่ เรืออวนลาก เรือปั่นไฟเข้ามาในเขต 3,000 เมตรห่างจาก เกาะมุกด์, เกาะกระดาน, เกาะเชือก, เกาะแหวนอย่างเด็ดขาด (จำกัดและห้ามตามช่วงเวลา ตามฤดูกาลในบางพื้นที่ เช่น ช่วงวางไข่ ช่วงระยะเติบโต)

3. การร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศโดยรวม เช่น วางแนวเขตปะการัง ปลูกป่าชายเลน ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ฯลฯ

นอกจากนั้น ยังมีข้อบังคับที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ คือ นักท่องเที่ยวควรแต่งกายให้มิดชิดในบริเวณชุมชน สำหรับบทลงโทษ เป็นการตักเตือน ในขณะที่เดียวกันนอกจากกฎกติกาของชุมชนแล้ว กฎหมายที่เป็นบทลงโทษชัดเจนเป็นกลไกที่ใช้ในการควบคุม ดูแลเฝ้าระวัง การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและผิดประเภทในเขตทะเลพื้นที่จังหวัดตรัง

ลักษณะผู้นำ

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา สัมภาษณ์ สังเกต วิธีการการทำงาน แนวคิด โดยสามารถแบ่งลักษณะของผู้นำ ได้ 3 แนว ในเขตเลเสบ้าน ดังนี้

1. แนวประนีประนอม

เป็นลักษณะของผู้นำที่ใช้วิธีการพูด โกล่เกลี่ย ทำความเข้าใจด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อหาข้อยุติ มียืดหยุ่น เสียสละ มีความเมตตา ใช้หลักการทำงานร่วมกัน

2. แนวปะทะ

เป็นลักษณะของผู้นำที่มีความเด็ดขาด เข้มงวดกับกฎกติการะเบียบวินัยเพื่อความถูกต้องและผลประโยชน์ส่วนรวม กล้าเผชิญหน้า กล้าเรียกร้องขอความเป็นธรรมต่อภาครัฐ

3. แนวผสม

เป็นลักษณะของผู้นำที่มีทั้งแนวประนีประนอม และแนวปะทะอยู่ในคนๆ เดียวกัน คือใช้วิธีการพูดคุย เกรงใจ ทำความเข้าใจด้วยหลักการและเหตุผล ใช้หลักการทำงานร่วมกันปรึกษาหารือกันเพื่อหาข้อยุติ ในขณะเดียวกันก็มีความเด็ดขาด ยึดปฏิบัติกฎกติกาที่ชุมชนเป็นผู้ร่วม

กำหนด และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และเมื่อได้รับคำชมหรือประสบความสำเร็จจะถือว่าเป็นความร่วมมือจากทีมงาน แต่หากได้รับผลในสิ่งตรงกันข้ามจะถือว่าเป็นความรับผิดชอบตนเองเป็นหลัก ดังตำราพิชัยสงครามของซือหม่าฝัว แห่งรัฐฉี ในสมัยชุนชิว ที่ว่า เมื่อออกศึกได้ชัยชนะ ควรถือเป็นวีรกรรมร่วมกัน หากพ่ายแพ้ถือเป็นความรับผิดชอบตนเองเป็นหลัก และหากออกศึกในครั้งต่อไป เราจะนำพาทองทัพบกด้วยยุทธวิธีใหม่

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ประมวลลักษณะของผู้นำกลุ่มประมงพื้นบ้านได้ ดังนี้

1. เข้มแข็ง
2. มีความกล้าหาญ
3. เสียเวลาส่วนตนให้ส่วนรวม
4. ใช้หลักประนีประนอมด้วยเหตุและผล
5. มีมวลชน
6. รอบรู้เรื่องทรัพยากรทางทะเล และทรัพยากรธรรมชาติ
7. รับผิดชอบต่อหน้าที่
8. เป็นแบบอย่างที่ดี
9. เป็นที่ยอมรับของเพื่อนสมาชิก
10. บุคลิกน่าเชื่อถือ
11. กล้าพูด กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง
12. ตัดสินใจร่วม
13. กล้าเผชิญปัญหา
14. มีใจอนุรักษ์

ลักษณะการเคลื่อนไหว

กลุ่มประมงพื้นบ้านใช้วิธี การเรียกร้อง การกดดันภาครัฐ โดยการเรียกร้องจะกระทำต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เนื่องจากมีความเชื่อว่า การเรียกร้องต่อผู้ที่มีอำนาจในระดับสูงจะสามารถตอบสนองการแก้ปัญหาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง จัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลังการเรียกร้อง ประกอบด้วย นายอำเภอ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตรัง ประมงจังหวัดตรัง สมาคมชาวประมงอำเภอกันตัง ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ร่วมพิจารณาหารือเพื่อร่วมหามาตรการ โดยได้ดำเนินการรื้อถอนอวนปลากระเบน และเบ็ดราวในพื้นที่เสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อพะยูนและโลมา พร้อมทั้งประกาศพื้นที่เป็นเขตห้ามใช้เครื่องมือผิดกฎหมายเพิ่มเติม

อีกหนึ่งตัวอย่างของการเรียกร้อง ได้แก่ เดือนพฤษภาคม ปีพ.ศ.2556 ชมรมประมงพื้นบ้าน เรียกร้องให้จังหวัดตรังช่วยแก้ไขอวนลากจากประมงนอกพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านพบและสังเกตการณ์ว่ามีชาวประมงนอกพื้นที่ เรือประมงพาณิชย์เข้ามาลักลอบทำการประมงในพื้นที่อนุรักษ์ ช่วงฤดูปิดอ่าว (ตามประกาศกรมประมง ปิดอ่าวอันดามัน ฤดูปลาวางไข่ จ.ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง

เจรจาต่อรองได้ข้อยุติของการเจรจา นอกจากนี้ กลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังเขตเลเสบ้านก็ใช้โทรศัพท์เพื่อแจ้งในกรณีการประชุมด่วน การรวมพลเพื่อการเรียกร้อง สนับสนุน เคลื่อนไหว การแจ้งข่าวสารการเฝ้าระวังทางทะเลอีกด้วย

2. การสื่อสารภายนอก หมายถึง การส่งสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับของเขตเลเสบ้าน โดยมีผู้รับสารเป็นบุคคลภายนอก

วิธีการสื่อสาร

วิธีที่ 1 การจัดประชุม เวทีเสวนา การจัดเวทีเสวนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรธรรมชาติโดยหน่วยงาน องค์กรต่างๆ

วิธีที่ 2 การจัดโครงการ กิจกรรมเพื่อเล่าเรื่องแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละบ้านจะมีแผนงานของตนเอง และแต่ละพื้นที่จะมีกิจกรรมที่จะนำเสนอให้สาธารณะ รวมทั้งคนในและนอกพื้นที่ได้รับรู้และเข้าใจ โดยจะมีความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา มูลนิธิอันดามัน

วิธีที่ 3 การประชาสัมพันธ์ ด้วยสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้าย การเล่าเรื่องราวของกลุ่มในแต่ละบ้าน ณ ที่ทำการกลุ่ม เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับรู้และศึกษา

อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์รูปแบบการเมืองภาคประชาชนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเขตเลเส (สี่) บ้าน จังหวัดตรัง ซึ่งประกอบด้วย 5 ลักษณะ ได้แก่ ด้านกลุ่ม/เครือข่าย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำ ด้านการเคลื่อนไหว และด้านการสื่อสาร ซึ่งทั้ง 5 ด้าน มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และมีผลทำให้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ผิดประเภทลดลงและหายไป สัตว์น้ำวัยอ่อนในเขตเลเส (สี่) บ้านเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญมากขึ้น องค์กรรัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน มูลนิธิ เข้ามามีส่วนร่วม สมาชิกผู้ใช้ทรัพยากรเห็นความสำคัญและร่วมรักษามากยิ่งขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน เป็นต้นแบบการบริหารจัดการป่าชายเลนทรัพยากรทางทะเล